

Ministerie van Economische Zaken
en Klimaat

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

5.1.2.e

Per e-mail: 5.1.2.e

**Directoraat-generaal Klimaat
en Energie**

Directie Klimaat

Bezoekadres

Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

Postadres

Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Overheidsidentificatienr

00000001003214369000

T 070 379 8911 (algemeen)

F 070 378 6100 (algemeen)

www.rijksoverheid.nl/ezk

Ons kenmerk

DGKE-K / 26176138

Uw kenmerk

Bijlage(n)

1

Datum

Betreft Besluit Woo-verzoek Correspondentie Urgenda deelbesluit 2

Geachte heer 5.1.2.e ,

Met uw verzoek van 4 augustus 2022 heeft u het ministerie van Economische Zaken en Klimaat gevraagd om informatie openbaar te maken over de volgende onderwerpen:

- Openbaarmaking van alle correspondentie die de Staat der Nederlanden na 20 december 2019 gehad heeft met de Stichting Urgenda en aan haar gelieerde personen. (deelbesluit 1)
- Openbaarmaking van de interne stukken die zien op de uitvoer van het Urgenda-arrest en de monitoring van de voortgang daarvan. (deelbesluit 2)

Procesverloop

Op 23 augustus 2022 heeft u bericht ontvangen dat uw verzoek in goede orde is ontvangen. Vervolgens heeft een telefonisch gesprek plaatsgevonden over de tijdslijn en afbakening van uw verzoek. Daarbij is aangegeven dat de beoordeling van uw verzoek meer tijd in beslag neemt dan vier weken, omdat uw verzoek zo omvangrijk is/het verzoek zo ingewikkeld is, dat het niet lukt daar binnen vier weken inhoudelijk op te reageren en ik hiervoor twee weken extra nodig zou hebben. Na beslissing van de rechtbank is de uiterlijke beslisdatum voor het eerste deelbesluit 30 november 2022 geworden. De uiterlijke datum voor bekendmaking van het tweede deelbesluit is 31 januari 2023. Op 30 november 2022 heeft u het eerste deelbesluit ontvangen.

Voor de afbakening is het volgende afgesproken:

- **Algemeen:** Voor nota's en correspondentie beperken we ons tot alles wat betrekking heeft op het Ministerie van EZK. Daar lag immers de verantwoordelijkheid voor uitvoering van het vonnis en is besluitvorming over maatregelen gecoördineerd. Contact met ambtenaren/Ministers van andere departementen valt daarmee buiten de reikwijdte.
- **Correspondentie:** Voor correspondentie kijken we naar selecte groep ambtenaren en Ministers waarvan we weten/verwachten dat zij contact hebben gehad met Stichting Urgenda sinds 20 december 2019.
 - Mailverkeer: huidige MKE, voormalig MEZK, voormalig staatssecretaris, directeur-generaal en betrokken MT-lid
 - Informeel contact: MKE en directeur-generaal

- **Nota's:** Focus op besluitvorming over maatregelen (pakketten) ten aanzien van Urgenda en voorbereiding en uitkomsten van gesprekken met Urgenda. Uitwerking van specifieke maatregelen worden achterwegen gelaten.

Dit deelbesluit betreft de documenten binnen het onderdeel *nota's*.

Wettelijk kader

Ik begrijp uw verzoek als een verzoek op basis van de Wet open overheid (hierna: Woo). De relevante artikelen uit de Woo kunt u vinden in bijlage 1 bij deze brief.

Inventarisatie documenten

Op basis van uw verzoek heb ik gezocht in de digitale archiefsystemen naar nota's over de uitvoering van het Urgenda-arrest.

Bij deze inventarisatie zijn 68 documenten aangetroffen. Deze documenten zijn genoemd in de inventarislijst in bijlage 2 bij deze brief.

De Woo is niet van toepassing op documenten die al openbaar zijn. Een aantal documenten is reeds openbaar en staat op de inventarislijst als zodanig aangemerkt. Op de inventarislijst staat ook aangegeven waar u deze documenten kunt vinden.

Zienswijzen

Ik heb de betrokken derde belanghebbenden in de gelegenheid gesteld om hun zienswijze te geven op de door mij voorgenomen openbaarmaking van de door u gevraagde informatie indien het stukken over of van die belanghebbende betreft. De belanghebbenden hebben geen bezwaren kenbaar gemaakt tegen de openbaarmaking van die informatie die met dit besluit openbaar wordt gemaakt.

Besluit

Ik besluit een deel van de door u gevraagde informatie niet openbaar te maken. Per document is op de inventarislijst aangegeven welke uitzonderingsgronden zijn toegepast. Ook in de documenten wordt aan de hand van een code duidelijk gemaakt op welke grond de informatie is geweigerd. Onder het kopje 'Overwegingen' licht ik dit nader toe.

Overwegingen

Iedereen heeft het recht om overheidsinformatie op te kunnen vragen zonder daarbij een reden te hoeven aangeven. Dit staat in artikel 1.1. van de Woo. Dit is een belangrijk recht van de burger. Daarbij is het uitgangspunt dat overheidsinformatie openbaar is, tenzij er uitzonderingsgronden zijn die dit beperken. De uitzonderingsgronden staan in hoofdstuk 5 van de Woo. Hierbij wordt het algemeen belang van openbaarheid afgewogen tegen de belangen die de uitzonderingsgronden beschermen. In het algemeen geldt hierbij de regel dat wanneer ik informatie aan u verstrek, die informatie daarna openbaar is.

Algemene uitgangspunten bij toetsing aan de uitzonderingsgronden

De toetsing aan de uitzonderingsgronden verloopt als volgt. Eerst kijk ik of een van de uitzonderingsgronden speelt. Dat doe ik meestal per alinea, soms per zin. Vervolgens kijk ik voor soort uitzonderingsgrond het is. Als het een absolute uitzonderingsgrond is, mag de informatie niet worden verstrekt op grond van de Woo. Als het een relatieve uitzonderingsgrond is, moet er een afweging worden gemaakt tussen het algemene belang van openbaarheid en het specifieke belang dat de uitzonderingsgrond beschermt. Daarbij weegt het belang van openbaarheid zwaar. Als informatie wordt geweigerd, moet goed worden gemotiveerd waarom dat is gedaan. Dat geldt des te sterker als de informatie ouder is dan vijf jaar.

Wanneer het gaat om informatie waar belangen van anderen bij betrokken zijn, moet ik hen de mogelijkheid geven om een zienswijze in te dienen. Dit betekent dat zij hun mening kunnen geven over of de informatie wel of niet openbaar gemaakt moet worden.

In de inventarislijst en op de documenten is opgenomen welke uitzonderingsgronden van toepassing zijn.

Bedrijfs- en fabricagegegevens

Op grond van artikel 5.1, eerste lid, aanhef en onder c, van de Woo mag ik geen informatie openbaar maken als het gaat om bedrijfs- en fabricagegegevens die in vertrouwen aan de overheid zijn medegedeeld. Het gaat hier om gegevens waaruit informatie kan worden afgelezen of afgeleid over de technische bedrijfsvoering, het productieproces, de afzet van producten of de afnemers of leveranciers. Ook financiële gegevens kunnen als bedrijfs- en fabricagegegevens worden aangemerkt. De vertrouwelijkheid van de informatie die aan de overheid is verstrekt, kan bijvoorbeeld blijken uit een expliciete verklaring. Het is ook mogelijk dat de vertrouwelijkheid door de verstrekker mocht worden aangenomen.

In de documenten waarbij in de inventarislijst, in de kolom "Woo", 5.1.1.c staat vermeld staan bedrijfs- of fabricagegegevens. Deze gegevens zijn vertrouwelijk aan mij medegedeeld.

Het betreft onder andere informatie over operationele informatie m.b.t. de productie van energie door kolencentrales en informatie over de verduurzamingsstrategie bij verschillende industriële installaties. Deze informatie is commercieel gevoelig. Een deel van uw verzoek heeft betrekking op milieu-informatie. Voor milieu-informatie gelden afwijkende bepalingen. Ik kan dan deze informatie niet verstrekken omdat het belang dat deze bedrijfs- en fabricagegegevens vertrouwelijk blijven zwaarder weegt dan het algemene belang van openbaarheid.

De economische of financiële belangen van de Staat, van andere publiekrechtelijke lichamen of de in artikel 1a, onder c en d, bedoelde bestuursorganen¹

¹ c. bestuursorganen die onder de verantwoordelijkheid van de onder a en b genoemde organen werkzaam zijn; d. andere bestuursorganen, voor zover niet bij algemene maatregel van bestuur uitgezonderd.

Op grond van artikel 5.1, tweede lid, aanhef en onder b, van de Woo kan ik geen informatie openbaar maken als dit de economische of financiële belangen van - onder meer - de Staat beschadigt en dit belang zwaarder weegt dan het belang van openbaarheid. Openbaarmaking van de informatie kan gevolgen hebben voor een privaatrechtelijke verhouding met een onderneming of burger, bijvoorbeeld bij onderhandelingen tussen de overheid en ondernemingen of burgers. Een deel van uw verzoek heeft betrekking op milieu-informatie. Voor milieu-informatie gelden afwijkende bepalingen. Artikel 5.1, tweede lid, aanhef en onder b, van de Woo bepaalt dat deze grond in het geval van milieu-informatie alleen van toepassing is op handelingen met een vertrouwelijk karakter.

Bij bepaalde passages uit een documenten waarbij in de inventarislijst, in de kolom "Woo", 5.1.2.b staat vermeld is dit het geval. Ik vind dit belang zwaarder wegen dan het belang van openbaarheid aangezien de financiële belangen van de Staat worden geschaad wanneer bekend wordt welke overwegingen de Staat hanteert voor het en adviezen die de Staat heeft ingewonnen over het mogelijk nadeel dat of voordeel dat sommige bedrijven ondervinden wanneer tot bepaalde maatregelen, zoals sluiting van installaties/kolencentrales of toekenning van subsidies zal worden besloten. Aannemelijk is dat de onderhandelingspositie van de Staat door openbaarmaking hiervan nadelig wordt beïnvloed. Het belang van openbaarmaking van deze bedragen weegt niet op tegen deze belangen. Ik maak deze informatie daarom niet openbaar.

De eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer

Op grond van artikel 5.1, tweede lid, aanhef en onder e, van de Woo kan ik geen informatie openbaar maken als dit de persoonlijke levenssfeer schaadt en dit belang zwaarder weegt dan het belang van openbaarheid. Waar in de documenten een verwijzing naar 5.1.2.e is opgenomen, staan persoonsgegevens die (indirect) te herleiden zijn tot een persoon zoals namen, e-mailadressen, telefoonnummers en functienamen. Ik vind het in dit geval belangrijk dat de identiteit van betrokkenen niet bekend wordt omdat dit hun privacy kan schenden. Dat vind ik niet wenselijk. Daarom maak ik deze persoonsgegevens niet openbaar. Om de leesbaarheid van de inventarislijst te vergroten staat de toepassing van deze uitzonderingsgrond niet per document op de inventarislijst vermeld.

Het belang van het goed functioneren van de Staat, andere publiekrechtelijke lichamen of bestuursorganen

Op grond van artikel 5.1, tweede lid, aanhef en onder i, van de Woo kan ik geen informatie openbaar maken wanneer dit het goed functioneren van de Staat of andere overheden schaadt en dit belang zwaarder weegt dan het belang van openbaarheid. Bij bepaalde informatie uit de documenten, waarbij in de inventarislijst, in de kolom "Woo", 5.1.2.i staat vermeld, staat informatie die het functioneren van de Staat of andere overheden in gevaar zou kunnen brengen. Ik vind dat dit belang zwaarder moet wegen dan het belang van openbaarheid, omdat openbaarmaking van deze informatie nadelig is voor de procespositie van de Staat. Dit betreft adviezen en inschattingen over procedures die verband houden met (maatregelen die genomen en/of overwogen zijn naar aanleiding van) het Urgenda-arrest. Ik maak deze informatie daarom niet openbaar.

Wijze van openbaarmaking en publicatie

Omdat het veel documenten betreft, heb ik besloten de documenten via een downloadlink aan u ter beschikking te stellen. Deze ontvangt u per e-mail (controleer uw spamfilter). Ik wijs u erop dat de downloadlink zeven dagen geldig blijft.

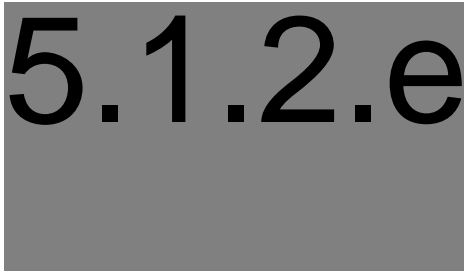
Dit besluit en de documenten die voor iedereen (gedeeltelijk) openbaar worden, worden op www.rijksoverheid.nl gepubliceerd.

Een kopie van dit besluit verzend ik naar belanghebbenden.

Vragen

Als u vragen heeft over de afhandeling van uw verzoek, dan kunt u contact opnemen met behandelaar van uw verzoek. De contactgegevens vindt u rechtsboven op deze brief.

De Minister voor Klimaat en Energie,
namens deze:

5.1.2.e

A.F. Gaastra
directeur-generaal Klimaat en Energie

Bezwaarclausule

Een belanghebbende die bezwaar heeft tegen de weigering om informatie openbaar te maken kan binnen zes weken na de dag waarop dit besluit is bekend gemaakt en verzonden een bezwaarschrift indienen. Het bezwaarschrift moet door de indiener zijn ondertekend en bevat ten minste zijn naam en adres, de dagtekening, een omschrijving van het besluit waartegen het bezwaar is gericht en de gronden waarop het bezwaar rust. Dit bezwaarschrift moet worden gericht aan: directie Wetgeving en Juridische Zaken, Postbus 20401, 2500 EK 's-Gravenhage. Dit besluit is verzonden op de in de aanhef vermelde datum.

Bijlage 1 – Relevante artikelen uit de Woo

Artikel 1.1 Recht op toegang

Eenieder heeft recht op toegang tot publieke informatie zonder daartoe een belang te hoeven stellen, behoudens bij deze wet gestelde beperkingen.

Artikel 2.1 Begripsbepalingen

In deze wet en de daarop berustende bepalingen wordt verstaan onder:

document: een door een orgaan, persoon of college als bedoeld in artikel 2.2, eerste lid, opgemaakt of ontvangen schriftelijk stuk of ander geheel van vastgelegde gegevens dat naar zijn aard verband houdt met de publieke taak van dat orgaan, die persoon of dat college;

milieu-informatie: hetgeen daaronder wordt verstaan in artikel 19.1a van de Wet milieubeheer;

Onze Minister: Onze Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties;

publieke informatie: informatie neergelegd in documenten die berusten bij een orgaan, persoon of college als bedoeld in artikel 2.2, eerste lid, of informatie die krachtens artikel 2.3 door een bestuursorgaan kan worden gevorderd.

Artikel 4.1 Verzoek

1. Eenieder kan een verzoek om publieke informatie richten tot een bestuursorgaan of een onder verantwoordelijkheid van een bestuursorgaan

werkzame instelling, dienst of bedrijf. In het laatste geval beslist het verantwoordelijke bestuursorgaan op het verzoek.

2. Een verzoek kan mondeling of schriftelijk worden ingediend en kan elektronisch worden verzonden op de door het bestuursorgaan aangegeven wijze.

3. De verzoeker behoeft bij zijn verzoek geen belang te stellen.

4. De verzoeker vermeldt bij zijn verzoek de aangelegenheid of het daarop betrekking hebbende document, waarover hij informatie wenst te ontvangen.

5. Indien een verzoek te algemeen geformuleerd is, verzoekt het bestuursorgaan binnen twee weken na ontvangst van het verzoek de verzoeker om het verzoek te preciseren en is het de verzoeker daarbij behulpzaam.

6. Het bestuursorgaan kan besluiten een verzoek niet te behandelen, indien de verzoeker niet meewerkt aan een verzoek tot precisering als bedoeld het vijfde lid. In afwijking van artikel 4:5, vierde lid, van de Algemene wet bestuursrecht wordt het besluit om het verzoek niet te behandelen aan de verzoeker bekendgemaakt binnen twee weken nadat het verzoek is gepreciseerd of nadat de daarvoor gestelde termijn ongebruikt is verstreken.

7. Een verzoek om informatie wordt ingewilligd met inachtneming van het bepaalde in hoofdstuk 5.

Artikel 5.1 Uitzonderingen

1. Het openbaar maken van informatie ingevolge deze wet blijft achterwege voor zover dit:

- a. de eenheid van de Kroon in gevaar zou kunnen brengen;
- b. de veiligheid van de Staat zou kunnen schaden;
- c. bedrijfs- en fabricagegegevens betreft die door natuurlijke personen of rechtspersonen vertrouwelijk aan de overheid zijn meegedeeld;
- d. persoonsgegevens betreft als bedoeld in paragraaf 3.1 onderscheidenlijk paragraaf 3.2 van de Uitvoeringswet Algemene verordening gegevensbescherming, tenzij de betrokkene uitdrukkelijk toestemming heeft gegeven voor de openbaarmaking van deze persoonsgegevens of deze persoonsgegevens kennelijk door de betrokkene openbaar zijn gemaakt;
- e. nummers betreft die dienen ter identificatie van personen die bij wet of algemene maatregel van bestuur zijn voorgeschreven als bedoeld in artikel 46 van de Uitvoeringswet Algemene verordening gegevensbescherming, tenzij de verstrekking kennelijk geen inbreuk op de levenssfeer maakt.

2. Het openbaar maken van informatie blijft eveneens achterwege voor zover het belang daarvan niet opweegt tegen de volgende belangen:

- a. de betrekkingen van Nederland met andere landen en staten en met internationale organisaties;
- b. de economische of financiële belangen van de Staat, andere publiekrechtelijke lichamen of bestuursorganen, in geval van milieu-informatie slechts voor zover de informatie betrekking heeft op handelingen met een vertrouwelijk karakter;
- c. de opsporing en vervolging van strafbare feiten;

- d. de inspectie, controle en toezicht door bestuursorganen;
 - e. de eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer;
 - f. de bescherming van andere dan in het eerste lid, onderdeel c, genoemde concurrentiegevoelige bedrijfs- en fabricagegegevens;
 - g. de bescherming van het milieu waarop deze informatie betrekking heeft;
 - h. de beveiliging van personen en bedrijven en het voorkomen van sabotage;
 - i. het goed functioneren van de Staat, andere publiekrechtelijke lichamen of bestuursorganen.
3. Indien een verzoek tot openbaarmaking op een van de in het tweede lid genoemde gronden wordt afgewezen, bevat het besluit hiervoor een uitdrukkelijke motivering.
4. Openbaarmaking kan tijdelijk achterwege blijven, indien het belang van de geadresseerde van de informatie om als eerste kennis te nemen van de informatie dit kennelijk vereist. Het bestuursorgaan doet mededeling aan de verzoeker van de termijn waarbinnen de openbaarmaking alsnog zal geschieden.
5. In uitzonderlijke gevallen kan openbaarmaking van andere informatie dan milieu-informatie voorts achterwege blijven indien openbaarmaking onevenredige benadeling toebrengt aan een ander belang dan genoemd in het eerste of tweede lid en het algemeen belang van openbaarheid niet tegen deze benadeling opweegt. Het bestuursorgaan baseert een beslissing tot achterwege laten van de openbaarmaking van enige informatie op deze grond ten aanzien van dezelfde informatie niet tevens op een van de in het eerste of tweede lid genoemde gronden.
6. Het openbaar maken van informatie blijft in afwijking van het eerste lid, onderdeel c, in geval van milieu-informatie eveneens achterwege voor zover daardoor het in het eerste lid, onderdeel c, genoemde belang ernstig geschaad wordt en het algemeen belang van openbaarheid van informatie niet opweegt tegen deze schade.
7. Het eerste en tweede lid zijn niet van toepassing op milieu-informatie die betrekking heeft op emissies in het milieu.

Artikel 5.2 Persoonlijke beleidsopvattingen

1. In geval van een verzoek om informatie uit documenten, opgesteld ten behoeve van intern beraad, wordt geen informatie verstrekt over daarin opgenomen persoonlijke beleidsopvattingen. Onder persoonlijke beleidsopvattingen worden verstaan ambtelijke adviezen, visies, standpunten en overwegingen ten behoeve van intern beraad, niet zijnde feiten, prognoses, beleidsalternatieven, de gevolgen van een bepaald beleidsalternatief of andere onderdelen met een overwegend objectief karakter.
2. Het bestuursorgaan kan over persoonlijke beleidsopvattingen met het oog op een goede en democratische bestuursvoering informatie verstrekken in niet tot personen herleidbare vorm. Indien degene die deze opvattingen heeft geuit of zich erachter heeft gesteld, daarmee heeft ingestemd, kan de informatie in tot personen herleidbare vorm worden verstrekt.
3. Onverminderd het eerste en tweede lid wordt uit documenten opgesteld ten behoeve van formele bestuurlijke besluitvorming door een minister, een commissaris van de Koning, Gedeputeerde Staten, een gedeputeerde, het college van burgemeester en wethouders, een burgemeester en een wethouder, informatie verstrekt over persoonlijke beleidsopvattingen in niet tot personen

herleidbare vorm, tenzij het kunnen voeren van intern beraad onevenredig wordt geschaad.

4. In afwijking van het eerste lid wordt bij milieu-informatie het belang van de bescherming van de persoonlijke beleidsopvattingen afgewogen tegen het belang van openbaarmaking. Informatie over persoonlijke beleidsopvattingen kan worden verstrekt in niet tot personen herleidbare vorm. Indien degene die deze opvattingen heeft geuit of zich erachter heeft gesteld, daarmee heeft ingestemd, kan de informatie in tot personen herleidbare vorm worden verstrekt.

Uitvoering Urgenda-vonnis

BWO 09/01/2020

Inhoud

- Context en resterende opgave
- Implicaties van het vonnis
- Toelichting uitwerking aanvullende maatregelen
- Besluitvormingsproces en planning

Historische context

- Na de uitspraak van de rechtbank in 2015 zijn (in het kader van het Energieakkoord) op basis van nieuwe ramingen jaar op jaar nieuwe maatregelen aangekondigd waarmee de 25% binnen bereik kwam
- Alle ramingen bleken achteraf te optimistisch, door hogere economische groei en weerbarstige realisatie van energieprojecten (wind op land)
- Na uitspraak over hoger beroep in oktober 2018 zijn in eerste helft 2019 ook weer aanvullende maatregelen getroffen
- Gedachte dat cassatie uitkomst kon bieden bleek ongegrond

Resterende opgave

- 1 November 2019: PBL raamt in KEV 2019 een emissiereductie van 19-26%, met een verwachte middenwaarde van 23%
- Eind december 2019: PBL raamt op basis van meest actuele energieprijzen een verwachte emissiereductie van 20-21%
- In deze cijfers zijn de aanvullende Urgenda- en stikstofmaatregelen nog niet meegenomen - met uitzondering van de vervroegde sluiting van de Hemwegcentrale.
- Wanneer rekening wordt gehouden met deze maatregelen is de nu nog resterende opgave **6 - 8 Mton** (uitgaande van de middenwaarde).

Implicaties van het vonnis

- De verstandige criteria die het kabinet eerder heeft gebruikt bij de keuze van maatregelen zijn bij een rechterlijke toets niet langer houdbaar nu het vonnis onherroepelijk is.
- Wat wel zal meewegen is wanneer een maatregel zeer maatschappij-ontwrichtende gevolgen heeft.
- De resterende opgave is niet te realiseren zonder ingrijpende maatregelen: hoe later maatregelen worden geïmplementeerd, hoe kleiner de kans dat de benodigde opgave wordt gerealiseerd.

Inventarisatie aanvullende maatregelen

- Op dit moment worden alle mogelijke maatregelen in kaart gebracht. Het totaaloverzicht zal eind januari/begin februari beschikbaar zijn.
- Maatregelen die bij kunnen dragen aan oplossen van stikstofproblematiek worden hierin meegenomen.
- Gestreefd wordt te komen tot aanvullende maatregelen die zoveel mogelijk beide doelen dienen, maar dit zal naar verwachting niet voldoende zijn om de totale CO₂-opgave te realiseren.
- Maatregelen worden uitgewerkt op o.a.
 - i) (nationale) CO₂-reductie
 - ii) kosten voor de Staat
 - iii) effect op stikstof

Maatregelen met significant effect

- Er is slechts een beperkt aantal maatregelen dat snel significante emissiereductie (< 1 Mton) kan realiseren.
- Op hoofdlijnen gaat het hierbij om de volgende maatregelen:
 - *Snellere / tijdelijke beëindiging elektriciteitsproductie met kolen*
 - *(Tijdelijke) sluiting van industriële installaties met hoge emissies*
 - *Inkrimping veestapel*
 - *Beperkingen wegverkeer (snelheidsverlaging / autoloze zondag)*
- Om resterende opgave in 2020 te halen is een combinatie van deze maatregelen nodig.
- Met deze maatregelen kan in 2021 een groter effect worden gerealiseerd dan in 2020.

Overige maatregelen

- Naast de maatregelen met een significant effect worden ook andere maatregelen uitgewerkt, bijvoorbeeld maatregelen die door Urgenda zijn aangedragen.
- Deze maatregelen hebben over het algemeen een beperkt effect, maar zijn meer in lijn met de eerder door het kabinet gehanteerde criteria.
- Voorbeelden van dergelijke maatregelen zijn:
 - Stimulering van energiebesparende maatregelen bij huishoudens
 - Ophoging van subsidieregelingen reeds ingezette Urgenda-maatregelen

Besluitvormingsproces

- Advies MJ&V in Blauwe brief van MCKE 17 december:
 - *“het kabinet moet in februari/maart 2020 komen met een geloofwaardig pakket van aanvullende maatregelen om te kunnen bepleiten dat de doelstelling in 2020 alsnog kan/zal worden behaald.”*
- Ten aanzien van de besluitvorming over aanvullende maatregelen is als aanpak denkbaar:
 - In februari/maart aankondiging van een maatregelenpakket waarmee een significante bijdrage wordt geleverd aan het vonnis.
 - Besluitvorming over eventuele extra maatregelen kan stap-voor-stap in de maanden hierop plaatsvinden plaats.

Planning

Moment	Wat	Inhoud
21 januari	MCKE (<i>nog in te plannen</i>)	- Bespreking maatregelen - Kamerbrief over arrest
Eind januari / begin februari	-	- Ambtelijke inventarisatie maatregelen afgerond
11 februari	MCKE (<i>nog in te plannen</i>)	- Bespreking maatregelen
4 maart	MCKE	- Bespreking maatregelen
1 april	-	- Toezegging Kamer om vóór 1 april met aanvullende maatregelen te komen obv. motie Vd Lee
2 ^e helft april	MR	- Besluitvorming VJN2020
Eind oktober	Klimaat- en Energieverkenning 2020	- Nieuwe raming CO ₂ -emissies 2020 en verder

- *NB: momenten voor overleg met de coalitie moeten nog worden gepland*

Ministerie van Economische Zaken
en Klimaat

TER INFORMATIE

Aan de Minister

**Directoraat-generaal Klimaat
en Energie**

Directie Klimaat

Auteur

5.1.2.e 5.1.2.e

T 5.1.2.e

5.1.2.e @minezk.nl

Datum

28 januari 2020

Kenmerk

DGKE-K / 20028552

Bhm: 20028583

Kopie aan

5.1.2.e

5.1.2.e

5.1.2.e

Bijlage(n)

3

nota

Stukken BWO Urgenda 31 januari

Parafenroute

DGKE

5.1.2.e

Klimaat, MT-lid

5.1.2.e

BBR

5.1.2.e

Aanleiding

Op 31 januari vindt van 09.00 – 09.45 uur een BWO Urgenda plaats. De stukken hiervoor zijn afgelopen maandag 27 januari reeds met u besproken, en aan de hand van deze bespreking aangepast. Daarnaast zijn enkele (beperkte) wijzigingen doorgevoerd n.a.v. het DG-overleg Urgenda van op dinsdag 28 januari. Hierbij leggen we de stukken voor akkoord aan u voor, zodat ze kunnen worden verspreid voor het BWO van a.s. vrijdag.

Advies

Instemmen met de stukken voor verspreiding naar het BWO.

Kernpunten

De belangrijkste wijzigingen op de stukken worden hieronder toegelicht

Agendapunt 1 – Achtergrond en strategie uitvoering vonnis

- Deze notitie is ongewijzigd t.o.v. de versie die maandag met u besproken is.

Agendapunt 2 – Overzicht maatregelen en presentatie

- Het overzicht met maatregelen is op de volgende punten gewijzigd:
 - o Er is een variant van de kolenvakantie opgenomen die uitgaat van 50% inzet van de kolencentrales.
 - o Er zijn enkele voetnoten toegevoegd, waarbij o.a. gewezen wordt op de leveringszekerheidsrisico's van de centrales.
- De presentatie is op de volgende punten gewijzigd (geel gemarkeerd in de presentatie):
 - o In *de noties* voor de beoordeling van maatregelen wordt expliciet verwezen naar maatregelen die zijn aangedragen door Stichting Urgenda.
 - o Op verzoek van het DG-overleg wordt ten aanzien van het ontbreken van inzicht in de nationale kosten van maatregelen aangegeven dat dit niet alleen voor de fiscale maatregelen geldt, maar ook voor andere

Ontvangen BBR

maatregelen (bijvoorbeeld voor autoloze zondag, of de winkelsluiting).

- De *abatementscurve* is uit de presentatie gehaald. Deze is separaat opgenomen, zodat u die onder de arm mee kun nemen, om deze desgewenst tijdens het BWO toe te lichten. De abatementscurve is op de volgende punten aangepast:
 - o Ten aanzien van kolencentrales is alleen de kolenvakantie van 50% opgenomen. De sluiting van 1 of meerdere kolencentrales is geen expliciet onderdeel meer van de abatementscurve.
 - o De kosten voor de maatregelen t.b.v. sluiting industriële installaties is gewijzigd, zodat deze aansluit bij de meest recente inzichten.

Agendapunt 3 – Strategie samenwerking Urgenda ter voorbereiding op overleg 7 februari

- Er is, op uw verzoek, bij elk van de door Urgenda voorgestelde maatregelen aangegeven welke
 - o i) reeds door het kabinet in gang zijn gezet, of nader onderzocht en dus al onderdeel vormen van het maatregelenpakket van het kabinet,
 - o ii) welke maatregelen die op korte termijn niet uitvoerbaar lijken en
 - o iii) maatregelen die het kabinet nog in overweging heeft.

Bijlage 3 - Notitie strategie samenwerking Urgenda

In het BWO van 9 januari is afgesproken dat in Q12020 een geloofwaardig maatregelenpakket wordt vastgesteld om uitvoering te geven aan het Urgenda-vonnis. Hierbij is ook afgesproken dat, indien mogelijk, er in dit pakket maatregelen worden opgenomen waarmee de samenwerking wordt gezocht met Stichting Urgenda. Hiertoe is op 7 februari een overleg met Urgenda ingepland.

In deze notitie wordt i) een achtergrond en overzicht gegeven van de door Stichting Urgenda aangedragen maatregelen, ii) inzicht gegeven in de onderwerpen en maatregelen waarop Urgenda mogelijk zal aangeven samen te willen werken, iii) een redeneerlijn opgeschreven die kan worden gehanteerd ten behoeve van het overleg op 7 februari en iv) inzicht gegeven in de benodigde financiële verwerking van deze maatregelen.

i. Achtergrond en overzicht 50 maatregelen Urgenda

Op 24 juni heeft Stichting Urgenda, samen met 700 betrokken stakeholders, 40 maatregelen aan het kabinet overhandigd waarmee op korte termijn CO₂-reductie kan worden gerealiseerd. In algemene zin geldt dat de maatregelen opgenomen in het 40-puntenplan een duidelijke overlap vertonen met het maatregelenpakket dat het kabinet op 28 juni en 1 november jl. heeft aangekondigd: in totaal is meer dan de helft van de maatregelen uit het 40-puntenplan op enigerlei wijze al onderdeel van het maatregelenpakket van het kabinet. In sommige gevallen is gekozen voor een andere vorm van instrumentatie en uitwerking, maar beoogt de maatregel van het kabinet hetzelfde doel te realiseren. Het kabinet heeft in haar Kamerbrief van 1 november jl. een appreciatie gegeven op deze maatregelen, en indien deze aan de criteria van het kabinet voldeden, zijn door het kabinet opgepakt en uitgewerkt. Eind 2019 heeft Stichting Urgenda, bovenop de eerdere 40, 10 aanvullende maatregelen gepresenteerd die op korte termijn een bijdrage leveren. Deze maatregelen worden nadrukkelijk meegenomen bij de inventarisatie van maatregelen die op dit moment plaatsvindt.

In de bijlage is een overzicht opgenomen van deze maatregelen, waarbij is aangegeven welke maatregelen i) reeds door het kabinet in gang zijn gezet, of nader onderzocht en dus al onderdeel vormen van het maatregelenpakket van het kabinet, ii) welke maatregelen die op korte termijn niet uitvoerbaar lijken en iii) maatregelen die het kabinet nog in overweging heeft. Het overzicht, inclusief een appreciatie is opgenomen in bijlage 1.

ii. Inzet gesprek Urgenda

Om samenwerking met Urgenda op sommige van deze maatregelen te realiseren, zal een aanvullende financiële inzet nodig zijn. Er zijn geen maatregelen denkbaar waarop samenwerking met Urgenda mogelijk is, zonder dat dit gepaard gaat met aanvullende inzet van middelen. Om tot een overtuigend samenwerkingspakket met Urgenda te komen, zal naar verwachting dan ook een substantieel budget noodzakelijk zijn.

Aangezien besluitvorming over een maatregelenpakket is voorzien in Q12020, kunnen in het overleg met Stichting Urgenda geen toezeggingen worden gedaan indien dit gepaard gaat met financiële consequenties. Het overleg dient er dan ook toe om (i) scherp te krijgen op welke onderwerpen Urgenda de samenwerking met het kabinet vorm wil geven, (ii) richting Stichting Urgenda toe te lichten volgens welke planning het kabinet aanvullende maatregelen wil treffen om uitvoering te geven aan het vonnis, (iii) duidelijkheid krijgen over eventuele dwangsomprocedures van Urgenda.

Ten behoeve van het overleg is een korte redeneerlijn opgesteld, die als vertrekpunt dient voor het overleg met Stichting Urgenda. Zie bijlage 2.

Gevraagd besluit:

In te stemmen om de inzet om tijdens het overleg:

- *Geen financiële toezeggingen te doen om op maatregelen samen te werken*
- *Te achterhalen welke maatregelen Urgenda samenwerking wil vormgeven*
- *Duidelijkheid te krijgen over het risico dat Urgenda eventuele dwangsomprocedures start.*

iii. Mogelijke onderwerpen voor samenwerking Stichting Urgenda

Urgenda heeft bij presentatie van enkele maatregelen nadrukkelijk het aanbod gedaan om te helpen bij de uitvoering. In het BWO van 9 januari jl. is afgesproken om, vooruitlopend op besluitvorming over een maatregelenpakket, met Stichting Urgenda in overleg te gaan om te bezien op welke wijze samenwerking op maatregelen mogelijk is. Hieronder wordt een overzicht gegeven van de (beleids)onderwerpen die veel aandacht krijgen in punten van Urgenda, en waarop zij naar verwachting zullen aangeven te willen samenwerken.

a. Energiebesparing huishoudens/huurders

Diverse maatregelen die Urgenda aandraagt zijn energiebesparingsmaatregelen gericht op huurders. Bijvoorbeeld door LED-lampen te verstrekken bij minima, sluipverbruik van apparaten tegen te gaan, of subsidieregelingen gericht op energiebesparing bij huishoudens te intensiveren.

b. Energiebesparing bij bedrijven

Urgenda heeft diverse maatregelen aangereikt die toezien op het realiseren van energiebesparing bij bedrijven. Veel van deze energiebesparende maatregelen verdienen zich in 5 jaar terug, en zijn om die reden al verplicht onder de Wet milieubeheer. Met de invoering van de informatieplicht zal naleving van deze regelgeving de komende periode toenemen. Het kabinet heeft in haar maatregelenpakket al een maatregel ingezet die toeziet in handhaving en ondersteuning van bedrijven om te voldoen aan deze informatieplicht.

c. Maatregelen in de landbouw

Urgenda heeft diverse maatregelen voorgesteld die zowel bijdragen aan oplossingen voor stikstof, als voor CO₂-reductie in de landbouw. Het gaat hierbij bijvoorbeeld om (verdergaande) sanering van varkenshouderijen, duurzaam bosbeheer en vernatting van veenweide gebieden en diverse maatregelen in de landbouw gericht op de reductie van stikstof, zoals precisiebemesting. Het kabinet heeft reeds diverse van deze maatregelen aangekondigd, maar kan nog aanvullende maatregelen nemen op dit gebied.

d. Stimulering recycling materialen

Urgenda draagt maatregelen aan die zijn gericht op stimulering van recycling van plastics, asfalt, chemische technieken en inwisseling van koelkasten.

Bijlage 1 – Overzicht en appreciatie 50-maatregelen Urgenda

Overzicht maatregelen 40-puntenplan Stichting Urgenda #	Maatregel	Appreciatie
<i>Maatregelen die al door het kabinet zijn aangekondigd of waarvan het kabinet heeft aangegeven deze te onderzoeken.</i>		
2	Minder koeien, niet minder winst	Naar aanleiding van de uitspraak van de Raad van State zullen met name in de omgeving van Natura 2000-gebieden bronnen van stikstofuitstoot weggenomen worden, door op basis van vrijwilligheid boerenbedrijven gericht, slim en warm te saneren.
3	Maximumsnelheid op wegen verlagen	Het kabinet heeft op 13 november aangekondigd de maximumsnelheid overdag te verlagen
5	Verlichting uitzetten na werktijd	Energiebesparing die valt onder de besparingsplicht wordt gestimuleerd met de reeds door het kabinet aangekondigde maatregel <i>'Versterking en ondersteuning uitvoering energiebesparingsverplichting'</i> .
7	Duurzaam bosbeheer	Wordt reeds gestimuleerd met aangekondigde maatregel <i>'Voorkomen ontbossing'</i> .
8	Koppel aanbestedingen aan besparingsplicht	Deze maatregel wordt door het kabinet onderzocht, en zal hier voor de zomer op terugkomen.
9	Behoud salderen	Deze maatregel is reeds door het kabinet aangekondigd (Kamerstuk 31239 nr. 299).
12	Versneld vernatten veenweide	De door Urgenda voorgestelde maatregel wordt meegenomen in de uitwerking van de afspraken rondom vernatting van veenweidegebieden die worden gemaakt in het Klimaatakkoord.
14	Verhoging ISDE voor kleinschalige warmte	Als onderdeel van het aanvullende maatregelenpakket is de ISDE nog in 2019 opgehoogd met € 60 mln, die o.a. voor huiseigenaren kleinschalige duurzame warmteopties stimuleert.
15	Extra budget voor woningisolatie	Met de reeds door het kabinet aangekondigde maatregel <i>'Subsidie Energiebesparing Eigen Huis'</i> wordt woningisolatie bij huishoudens gestimuleerd.
16	Stimulering collectieve zonnepanelen	Het kabinet onderzoekt hoe de Postcoderoosregeling zal worden gewijzigd of zal worden vervangen door een subsidieregeling.

19	Regeling zonnepanelen & sanering asbestdak	In het Klimaatakkoord is afgesproken dat het kabinet provincies en gemeenten vragen waar mogelijk boeren en tuinders te stimuleren tot het gebruik maken van de beschikbare regelingen.
20	Zonnepanelen op overheidsgebouwen	Het Rijk onderzoekt hoe op korte termijn de uitrol van zonnepanelen op Rijksdaken het meest kostenefficiënt kan worden georganiseerd en verkennen het potentieel van de realisatie van hernieuwbare energieprojecten op Rijksgronden.
21	Reservetransformatoren voor zon & wind, ofwel loslaten van de n-1-redundantie-eis	Deze maatregel is reeds door het kabinet aangekondigd (Kamerstuk 30196 nr. 669).
22	Verdubbeling krimp varkenssector	Deze maatregel is onderdeel van de reeds door het kabinet aangekondigde maatregel <i>'Versnelling en intensivering warme sanering varkenshouderij'</i> .
23	Zon op School	Deze maatregel is op 1 november door het kabinet aangekondigd.
25	Anders reizen	Met de reeds door het kabinet aangekondigde maatregel <i>'Gedragmaatregelen duurzame mobiliteit'</i> wordt duurzaam rijgedrag bij automobilisten gestimuleerd.
26	Inregelen warmte-installaties bedrijven	Deze maatregel is onderzocht en waar mogelijk al onderdeel van de erkende maatregelenlijst.
27	Banden op spanning	Met de reeds door het kabinet aangekondigde maatregel <i>'Gedragmaatregelen duurzame mobiliteit'</i> wordt duurzaam rijgedrag bij automobilisten gestimuleerd, waaronder een intensivering van de campagne gericht op bandenspanning.
29	Campagne voor CV-optimalisatie huishoudens	Met de reeds door het kabinet aangekondigde maatregel <i>'Programma stimulering vermindering energieverbruik eigen woningen'</i> worden huishoudens geholpen bij het treffen van energiebesparende maatregelen.
33	Verdubbeling slagkracht energiecoöperaties	Als onderdeel van het aanvullende maatregelenpakket is het budget voor het ontwikkelfonds energiecoöperaties verdubbeld.
34	Actieplan van enkel naar HR++glas	Met de reeds door het kabinet aangekondigde maatregel <i>'Subsidie Energiebesparing Eigen Huis'</i> wordt

		o.a. het gebruik van HR++-glas gestimuleerd.
35	Bossen, bomen en bermen	Maatregel die toeziet op het de aanleg van extra bossen, bomen en bermen is reeds onderdeel van de afspraken van het Klimaatakkoord.
36	Stoppen recreatief gebruik lachgas	Het kabinet heeft dit najaar aangegeven een verbod te willen op het recreatief gebruik van lachgas.
37	Duurzamer asfalt	Met de reeds door het kabinet aangekondigde maatregel 'Toepassing CO ₂ -reducerende circulaire maatregelen in de grond- weg en waterbouw' wordt o.a. het gebruik van duurzamer asfalt gestimuleerd.
39	Overheidscampagne 'Het kan wel'	Het Rijk is in september 2019 begonnen met een brede publieksaanpak "Iedereen doet wat" die tot doel heeft burgers bewust te maken van hun persoonlijke rol in de transitie en hen te stimuleren hun gedrag te veranderen.
40	Innovaties met potentie	Wordt meegenomen in de Integrale Kennis en Innovatieagenda van het Klimaatakkoord (IKIA).
<i>Welke maatregelen die op korte termijn niet uitvoerbaar lijken</i>		
6	Netwerk semi-autonome kleine voertuigen	Voldeed niet aan criteria kabinet, met name kosteneffectiviteit. Deze maatregel lijkt op korte termijn tevens niet realiseerbaar.
10	Groene daken	Voldeed niet aan criteria kabinet, met name kosteneffectiviteit. Deze maatregel lijkt op korte termijn slechts een zeer beperkt effect te realiseren.
11	Een dag per week zonder vlees	Voldeed niet aan criteria kabinet omdat het niet aansluit bij de aanpak uit het Klimaatakkoord. Bovendien is deze gedragsmaatregelen niet goed uitvoerbaar.
17	Leasecontracten zonnepanelen op kWh-basis	Deze maatregel past niet binnen het bredere stelsel van energiebelasting, omdat hierdoor levering van elektriciteit door een derde niet overal op gelijke wijze wordt belast. Deze maatregel is daarom niet door het kabinet overgenomen.

18	Altijd meetellen zonnepaneel in energielabel	Alleen wanneer de energie uit zonnepalen volledig wordt teruggeleverd aan het net of wordt geleverd aan andere partijen, telt het niet mee in het energielabel. Aangezien er in dat geval geen sprake is van de verduurzaming van dit gebouw, is het niet wenselijk wanneer dit wel bij het energielabel kan meetellen. Deze maatregel is daarom niet door het kabinet overgenomen.
28	CO ₂ -prestatieladder	Het uitbreiden van de energiebesparingsverplichting en de lijsten met erkende maatregelen met een extra verplichting betekent dat er een extra last komt te liggen bij de bedrijven die deze maatregelen moeten treffen. Het verder uitbreiden van deze verplichting, terwijl de informatieplicht per 1 juli 2019 in werking is getreden, acht het kabinet niet wenselijk.
30	APK voor gebouwen	Kabinet heeft reeds gekozen voor instellen van de informatieplicht.
31	Stadsheffing voor leefbare stad	Deze maatregel is niet door het kabinet overgenomen, want sluit niet aan bij afspraken uit het Klimaatakkoord.
38	Meer gebruik olivijnzand	Toepassing van olivijn vereist nader onderzoek, met name de effecten van nikkel in het milieu.

Maatregelen die het kabinet nog aanvullend in overweging heeft

1	100.000 huurhuizen energieneutraal	Wordt uitgewerkt in huidige inventarisatie
4	Opschaling landelijke Energiestrijd	Energiebesparing die valt onder de besparingsplicht wordt gestimuleerd met de reeds door het kabinet aangekondigde maatregel ' <i>Versterking en ondersteuning uitvoering energiebesparingsverplichting</i> '.
13	Actieplan elektromotoren	Wordt uitgewerkt en meegenomen in huidige inventarisatie
24	Ledverlichting bij bedrijven en kassen	Wordt uitgewerkt en meegenomen in huidige inventarisatie
32	Innovatieve Chemische Recyclingstechnieken	Met de reeds door het kabinet aangekondigde maatregel 'Recycling en bio-kunststoffen' wordt recycling gestimuleerd. Intensivering wordt uitgewerkt en meegenomen in huidige inventarisatie

41	Extra LED in huishoudens	Wordt uitgewerkt en meegenomen in huidige inventarisatie
42	Doorvoerstekkers tegen sluipverbruik	Wordt uitgewerkt en meegenomen in huidige inventarisatie
43	Actieplan inwisselen koelkasten	Wordt uitgewerkt en meegenomen in huidige inventarisatie
45	Minder N in de landbouw	Wordt uitgewerkt en meegenomen in huidige inventarisatie
46	Deuren dicht	Wordt uitgewerkt en meegenomen in huidige inventarisatie
47	Ambitieuzer plan voor plastic	Wordt uitgewerkt en meegenomen in huidige inventarisatie
49	Groen en gezond wonen	Wordt uitgewerkt en meegenomen in huidige inventarisatie
50	Ruim je data op	Wordt uitgewerkt en meegenomen in huidige inventarisatie

Bijlage 2 – Redeneerlijn overleg Urgenda

Toelichting op besluitvorming maatregelen en samenwerkingsmogelijkheden

- Met de uitspraak van de Hoge Raad is de uitvoering van het vonnis onherroepelijk. Het kabinet werkt op dit moment aan aanvullende maatregelen om de benodigde opgave te realiseren. Gezien de meest recente ramingen van het PBL, staat het kabinet hiermee voor een grote opgave.
- Het kabinet bewandelt twee verschillende sporen om aanvullende maatregelen te treffen:
 - o Enerzijds werkt het kabinet aan maatregelen waarmee een substantieel effect wordt gesorteerd. Daarbij streeft het kabinet ernaar om dit zoveel mogelijk in samenhang te bezien met de maatregelen die het kabinet in voorbereiding heeft in het kader van stikstof.
 - o Anderzijds onderschrijft het kabinet het belang dat draagvlak en mobilisering van de samenleving, belangrijke randvoorwaarden zijn voor een houdbaar en lange termijn klimaatbeleid.
 - o De uitgestoken hand van ^{5.1.2.e} om samen te werken op een aantal onderwerpen, en daarbij ook gebruik te maken van de initiatieven die in de samenleving lopen, neemt het kabinet dan ook graag aan.
- Graag horen we van u dan welke onderwerpen voor u van belang zijn, zodat we de komende periode kunnen gebruiken om deze samenwerking vorm te geven. Hoe ziet u samenwerking op sommige van deze onderwerpen voor u?

Toelichting op financiële verwerking

- We vragen uw begrip dat we op dit moment nog geen toezeggingen kunnen doen m.b.t. de financiële inzet van middelen.
- Op dit moment worden de uitgewerkte maatregelen gevalideerd op daadwerkelijke CO2-reductie en kosten, door onafhankelijk onderzoeksbureaus.
- Het kabinet is zich er evenwel zeer van bewust dat maatregelen geld zullen kosten. Kosteneffectiviteit blijft om deze reden voor het kabinet een belangrijk uitgangspunt, omdat niemand er bij gebaat is als er een negatieve perceptie op Urgenda of klimaatmaatregelen ontstaat.
- De besluitvorming over de financiële verwerking zal in de komende weken plaatsvinden, om zo te kunnen zorgdragen voor een zorgvuldige afweging van het totale pakket aanvullende maatregelen.

Bijlage 2b - Conceptoverzicht geïdentificeerde maatregelen

Door de betrokken departementen zijn maatregelen geïdentificeerd en uitgewerkt die een bijdrage kunnen leveren aan de uitvoering van het vonnis. Deze maatregelen zijn uitgewerkt op verschillende criteria, waaronder:

- de binnenlandse CO₂-reductie, in 2020, 2021 en 2022 en verder;
- de kosten voor de Staat;
- het effect op stikstof (kwalitatief)

N.B. Dit betreft een eerste grove uitwerking, die de komende week zal worden verfijnd en aangevuld. De effecten van de maatregelen zullen eind januari / begin februari worden gevalideerd door een onafhankelijk onderzoeksbureau, zodat bij besluitvorming, een gedegen en gefundeerd overzicht van maatregelen beschikbaar is. In de maatregellijsten zijn ook de meest kansrijke maatregelen opgenomen die overwogen worden voor de aanpak van de stikstofproblematiek en die ook leiden tot CO₂-reductie.

Typering van maatregelen

De maatregelen zijn gesorteerd op kosteneffectiviteit (€/ton). Belangrijke kanttekening hierbij is dat het niet mogelijk om de kostenefficiëntie (€/ton) volgens de gangbare definitie op basis van nationale kosten te benoemen. Wat wel - ter illustratie - is gedaan, is het benoemen van de kostenefficiëntie op basis van de reductie per €-overheidsuitgaven. De uitkomsten hiervan komen voor deze maatregelen grofweg overeen, met wat de verwachte kostenefficiëntie die volgens de gangbare methodiek gevonden zou worden. Dit geldt echter niet voor maatregelen die bijvoorbeeld toezien op wettelijke verplichtingen of fiscale maatregelen. Hierbij zijn de kosten voor de Staat vaak gering, terwijl de nationale kosten van de maatregel hoger zullen liggen.

Om goed inzicht te krijgen in de verschillende type maatregelen die het kabinet kan treffen, zijn deze ingedeeld in verschillende categorieën, Daarbij is onderscheid gemaakt tussen:

- Type I - Maatregelen die in 2020 en 2021 een CO₂-effect kunnen sorteren van > 0,3 Mton
- Type II - Maatregelen die in 2020 en 2021 een CO₂-effect kunnen sorteren van 0,1 – 0,3 Mton
- Type III - Maatregelen die in 2020 en 2021 een CO₂-effect kunnen sorteren van < 0,1 Mton
- Type IV - Fiscale maatregelen die in 2020 en 2021 een Co₂-effect kunnen sorteren¹

Maatregelen aangedragen door de Stichting Urgenda zijn zo veel mogelijk opgenomen in de maatregellenlijst. In sommige gevallen is gekozen voor een andere vorm van instrumentatie en uitwerking, maar beoogt de maatregel van het kabinet hetzelfde doel te realiseren als wat Urgenda voorstelt.

¹ Deze maatregelen hebben over het algemeen een lage kosten voor de Staat, maar kennen hogere nationale kosten. De kosteneffectiviteit van deze maatregelen kan daarom niet worden weergegeven.

Type I – Maatregelen > 0,3 Mton in 2020 en 2021

Maatregel	Sector	Co2 reductie 2020 (Mton)	CO2-reductie 2021 (Mton)	Kosten Staat (in miljoen €)	Kosteneffectiviteit in 2021 (€/ton)	Effect op stikstof
Autoloze zondag (1 zondag per maand)	Mobiliteit	0,6	0,6	Beperkt	0	+
Snelheidsverlaging (100 km/uur)	Mobiliteit	0,3	0,3	10	33	+
Tijdelijke volledige kolenvakantie nieuwe centrales middels wetgeving	Elektriciteit	5.1.2.b en 5.1.2.i	5.1.2.b en 5.1.2.i	5.1.2.b en 5.1.2.i	512en512	512en512
Tijdelijke gedeeltelijke (50%) kolenvakantie middels wetgeving	Elektriciteit	5.1.2.b en 5.1.2.i	5.1.2.b en 5.1.2.i	5.1.2.b en 5.1.2.i	512en512	
Stimulering specifieke maatregelen in de industrie	Industrie	0,2-0,6	0,2-0,9	45-90	103	+
Sluiting drie moderne kolencentrales**	Elektriciteit	5.1.2.b en 5.1.2.i	5.1.2.b en 5.1.2.i	5.1.2.b en 5.1.2.i	512en512	512en512
Tender sluiting één moderne kolencentrale	Elektriciteit	5.1.2.b en 5.1.2.i	5.1.2.b en 5.1.2.i	5.1.2.b en 5.1.2.i	512en512	512en512
Regeling ombouw productie in de industrie	Industrie	0	0,3	125 - 250	625	+
Verhogen budget Saneringsregeling varkenshouderij	Landbouw	0	0,2-0,3	180	720	+
Sluiten industriële installaties via wettelijke verplichting, subsidietender of onderhandeling	Industrie	Afhankelijk installaties	Afhankelijk installaties (0 – 6 Mton)	5.1.2.b	5.1.2.b	512a
Verduurzaming bouw& GWW (Mobiële werktuigen en bouwlogistieke voertuigen)	Mobiliteit	0,3	0,6	700	1166	+
Inkrimping melkveehouderij (100.000 koeien)	Landbouw	0	0,4****	Ca. 1.000	2.500	+
Winkelsluiting op zondag	Sector overstijgend	0	0,2-0,3	PM	PM	0
Vrijwillige vermindering afvalverbrandingscapaciteit	CE	PM	PM	PM	PM	PM

* Voor de berekening van kosteneffectiviteit wordt uitgegaan van een scenario waarbij 80% van de weggevallen productie wordt opgevangen door Nederlandse gascentrales en 20% door buitenlandse productie, overeenkomend met de onderwaarde van de bandbreedte.

** Mogelijk op termijn leveringszekerheidsrisico's

*** Houdt geen rekening met het wegvallen van de subsidie voor de bij- en meestook van biomassa, en de kosten van de alternatieve invulling voor het behalen van de doelstelling voor hernieuwbare energie en de overige kosten (personeel, compensatie recente investeringen) die gepaald gaan met het sluiten van kolencentrales.

**** Effect afhankelijk van maatvoering maatregel

Type II - Maatregelen die in 2020 en 2021 een CO2-effect kunnen sorteren van 0,1 – 0,3 Mton

Maatregel	Sector	Co2 reductie 2020	CO2-reductie 2021	Kosten Staat	Kosteneffectiviteit in 2020/2021	Stikstof
Strengere controle F-gassen <i>Urgenda #44 – Strengere controle F-gassen</i>	Sectoroverstijgend	0	0-0,1	0,2	4	0
Retourpremie Koel- en vrieskasten <i>Urgenda #43 – Actieplan Inwisselen koelkasten</i>	CE/Gebouwde Omgeving	0,1	0,2-0,3	1	4	0
Circulaire ambachtscentra en circulaire wijken	CE	0	0 - 0,3	2,5	17	0
Verdere versterking en ondersteuning uitvoering energiebesparingsverplichting (Wm+)	Gebouwde omgeving	0	0-0,1	5	100	0
MAAS pilots	Mobiliteit	0	0,1	10	100	0
Circulaire maatregelen in de GWW	CE	0	0 - 0,1	7,5	150	0
Actieplan voorfinanciering energiebesparing <i>Urgenda #13 Actieplan Elektromotoren</i>	Industrie	0,1	0,2	50	250	+
DEI+ Circulaire maatregelen	CE	0	0 – 0,15	20	266	0
Ophoging subsidieregeling Energiebesparing en CO2-reductie industrie VEKI	Industrie	0,1	0,2	60	300	+
LED in de glastuinbouw (100 hectare) <i>Urgenda #24 Ledverlichting bij bedrijven en kassen</i>	Landbouw	0	0,1	30	300	+
Restwarmte levering Westland als onderdeel van warmterotonde	Landbouw	0	0 – 0,15	26	346	+
Opschalen chemische en mechanische recycling	CE	0	0,1 - 0,2	55	366	0
Innovaties in de transportsector <i>Urgenda #48 Innovaties in de transportsector</i>	Mobiliteit	0	0 – 0,1	25	500	0
Regeling Reductie Energiegebruik <i>Urgenda #41 Extra LED huishoudens</i> <i>Urgenda #42 Doorvoerstekkers sluipgebruik</i> <i>Urgenda #46 Deuren dicht</i> <i>Urgenda #49 Groen Wonen</i>	Gebouwde omgeving	0	0-0,5	150	600	0

Subsidieregeling CO2 afvang industrie en levering glastuinbouw	Industrie / Landbouw	0	0,1	90	900	0
Stimulering Aardgasvrije Koopwoningen (uitgaande van 25.000 woningen)	Gebouwde omgeving	0	0,1	100	1000	0
Versnelling verduurzaming koopwoningen (ophoging ISDE, SEEH, NEF)	Gebouwde omgeving	0 - 0,1	0-0,3	215	1433	0
Versnelling verduurzaming huurwoningen	Gebouwde omgeving	0	0,1	150	1500	0
Verduurzaming en zon-pv scholen en overig maatschappelijk vastgoed	Gebouwde omgeving	0	0 - 0,1	125	2500	0
Minder N in de landbouw <i>Urgenda #45 Minder N in de Landbouw</i>	Landbouw	0	PM	PM	PM	PM
Extra Co2-levering GTB	Landbouw	0	0,2	PM	PM	+
CO2-reductie via convenant en SDEi-subsidie (voorstel TAPP)	Landbouw	0	PM	50	PM	PM
Vergroening luchthavens	Mobiliteit	0	PM	5	PM	PM
Investeren in recycling op AVI-terreinen	CE	0	PM	50	PM	PM
Stimulering toepassing biobased en gerecyclede plastics <i>Urgenda #47 - Ambitieuzer plan voor plastic</i>	CE / Industrie	0	0 - 0,2	PM	PM	0

Type III - Maatregelen die in 2020 en 2021 een CO2-effect kunnen sorteren van < 0,1 Mton

Maatregel	Sector	Co2 reductie 2020/2021	CO2-reductie 2022 en verder	Kosten Staat	Kosteneffectiviteit in 2020/2021	Stikstof
Aanleg bos Staatsbosbeheer	Landbouw	0	0,02	21,8	0	0
Verhoging milieuprestatie-eis	Gebouwde omgeving	0,05	0,1	0	0	+
Biobrandstoffen in bagger via GWW	Mobiliteit	0,05	0,05	3 - 6	90	0
Verduurzaming energiedragers bij Defensie (biobrandstof)	Mobiliteit	0,02	0,02	8	400	0
Maatregelen verduurzaming zeevaart (walstroom)	Mobiliteit	0	0,04	20	500	+
Verduurzaming goederenvervoer distributiecentra	Mobiliteit	0	0,05	100	2.000	+
Aquathermie in de GTB	Landbouw	0,002	0,002	4	2.000	+
Verduurzaming mobiliteit bij defensie	Mobiliteit	0,001	0,001	3,5	3500	+
Ruim je data op Urgenda #50 - Ruim je data op	Sectoroverstijgend	0,01	0,01	PM	PM	0
Stimulering zon-PV GTB	Landbouw	0	0,05	0,2	PM	+
Lachgasreductie <small>5.1.2.b en 5.1.2.c</small>	Industrie	0	<small>5.1.2.b en 5.1.2.c</small>	<small>5.1.2.b en 5.1.2.c</small>	n.v.t.	0
Toepassen CCS bij gascentrales	Elektriciteit	0	PM	100-150 / ton	n.v.t.	0
Het toepassen van CCS bij biomassa centrales	Elektriciteit	0	PM	100-150 / ton	n.v.t.	0
Stimuleren bijstook biomassa kolencentrales	Elektriciteit	0	0,8	575	n.v.t.	0
Inzet waterstof (3 varianten)	Elektriciteit	0	1,3	1000	n.v.t.	+
Emissievrij bouwen door industrialisatie en prefab	Gebouwde omgeving	0	0,1	75	n.v.t.	+
Meer gebruik van hout in de bouw	Landbouw	0	0,04	8	n.v.t.	0
Retrofit binnenvaart - schonere motoren	Mobiliteit	0	PM	1,8 mlrd	n.v.t.	+
Inzet CO2-rechten	Sectoroverstijgend	0	0	25 / ton	n.v.t.	0
Verbod op WKK	Landbouw	-0,3- -0,06	-0,6	0	n.v.t.	0
Reductie methaanslip uit WKK-gasmotoren	Landbouw	0	0	PM	n.v.t.	0
Elektrisch vliegen	Mobiliteit	0	0	5	n.v.t.	+
Vervangingsregeling bestelbussen	Mobiliteit	0	0	50	n.v.t.	0

Vernatting veenweide 2 varianten (uitgaande van 2000 hectare in 2030)	Landbouw	0	0 - 0,04	80	n.v.t	0
Opwek hernieuwbaar op Rijksvastgoed	Sectoroverstijgend	0	0 - 0,1	25	n.v.t	0

CONCEPT

Type IV Fiscale maatregelen die in 2020 en 2021 een Co2-effect kunnen sorteren

Maatregel	Sector	Co2 reductie 2020	CO2-reductie 2021	Kosten Staat	Kosteneffectiviteit	Stikstof
Versterkte CO2-heffing voor industriële ETS-bedrijven en AVI's	Industrie	0	0	Opbrengst	n.v.t.	+
Afschaffing lagere EB en ODE tarief glastuinbouw	Landbouw	0	0	38	n.v.t.	0
Beperken inputvrijstelling EB voor aardgas gebruikt in WKK's	Landbouw/Industrie	0	0	Opbrengst	n.v.t.	0
Afschaffen vrijstellingen en teruggaaf metallurgische en mineralogische industrie	Industrie	0	0,1	+90	n.v.t.	+
Energiebelasting Grootverbruikers	Industrie	0	0,04	Opbrengst	n.v.t.	0
Afschaffen vrijstelling kolen elektriciteitsopwekking kolenbelasting	Elektriciteit	0	Beperkt	+90	n.v.t.	0
Verhoging minimum CO2-prijs elektriciteitsproductie in 2020	Elektriciteit	3 - 5	3 - 5	Opbrengst	n.v.t.	
Versobering onbelaste vergoeding woon-werkverkeer	Mobiliteit	0	0 - 0,1	Opbrengst	n.v.t.	+
BPM verhoging en intensivering stimuleringspakket EV	Mobiliteit	0,0 - 0,3	0,1-0,4	budgetneutraal	n.v.t.	+
BPM bestelauto's en motorrijwielen	Mobiliteit	0	PM	+400	n.v.t.	0
MRB bestelauto en CO2-toeslag MRB personenauto	Mobiliteit	0	PM	Positief	n.v.t.	0
Verhoging btw op vlees	Landbouw	0	Beperkt (0)	+1,1 miljard	n.v.t.	+
Afschaffen accijnsvrijstelling binnenvaart	Mobiliteit	0	0 - 0,2	Opbrengst	n.v.t.	PM
Verhoging leeftijdstoepassing youngtimerregeling	Mobiliteit	0	0	Opbrengst	n.v.t.	0
Aanpassingen in de MIA/Vamil	Sectoroverstijgend	0	0 - 0,3	30	n.v.t.	0
Vergroenen energiebelasting (EB) en opslag duurzame energie (ODE) 3 varianten	Landbouw	0	1-1,2	0	n.v.t.	+

Bijlage 1 – Achtergrond en Strategie uitvoering Urgenda-vonnis

Inleiding

De Hoge Raad heeft op 20 december arrest gewezen in de zaak Urgenda, en daarbij de Stichting Urgenda in het gelijk gesteld. In deze notitie wordt weergegeven wat i) de feitelijke stand van zaken is ten aanzien van de uitvoering van het vonnis, ii) de implicaties voor de uitvoering van het vonnis zijn, iii) de strategie weergegeven zoals besproken in het BWO van 9 januari en iv) de planning voor de komende periode.

i. Opgave PBL

Met de uitspraak van de Hoge Raad is het vonnis van de rechtbank onherroepelijk, en dient de Staat 25% emissiereductie in 2020 te realiseren t.o.v. 1990. In de KEV2019 raamde PBL een emissiereductie van 19-26% in 2020, met een verwachte middenwaarde van 23%. In deze cijfers zijn de aanvullende Urgenda- en stikstofmaatregelen nog niet meegenomen – met uitzondering van de vervroegde sluiting van de Hemwegcentrale.

In december jl. heeft het PBL hun raming geactualiseerd, door de brandstof- en CO₂-prijzen uit de KEV2019 te actualiseren. Op basis van deze actualisatie, komt de middenwaarde uit op 20-21% emissiereductie in 2020. Wanneer rekening wordt gehouden met alle maatregelen die het kabinet de afgelopen maanden rond Urgenda, stikstof en hernieuwbare energie heeft genomen¹, betekent dit dat de resterende opgave 6 - 8 Mton is (uitgaande van de middenwaarde).

NB. Aandachtspunt hierbij is dat door zowel de rechtbank als het hof de middenwaarde nooit genoemd is als de opgave, waarvan het kabinet kan uitgaan als het gaat om het nemen van aanvullende maatregelen. Vanuit juridisch oogpunt zou het dus zo kunnen zijn dat nog een extra inspanning vereist is.

ii. Implicaties van het vonnis

Er zijn aanvullende maatregelen nodig om deze resterende opgave te realiseren. De eerder door het kabinet gehanteerde criteria voor het treffen van maatregelen² zijn bij een rechterlijke toets niet langer houdbaar nu het vonnis onherroepelijk is. Wat naar verwachting wel door een rechter zal worden meegewogen, is wanneer een maatregel zeer maatschappij-ontwrichtende gevolgen heeft.

Aangezien de emissiereductie in het kalenderjaar 2020 moet worden gerealiseerd en de resterende opgave naar verwachting fors is, is de resterende opgave niet te realiseren zonder ingrijpende maatregelen: hoe later maatregelen worden geïmplementeerd, hoe kleiner de kans dat de benodigde opgave wordt gerealiseerd. Indien de Staat niet overtuigend maatregelen treft om uitvoering te geven aan het vonnis, ontstaat er een risico op een succesvolle dwangsom procedure van de Stichting Urgenda.

iii. Toelichting strategie op basis van bouwstenen

In het BWO van 9 januari zijn bouwstenen afgesproken voor een strategie om uitvoering te geven aan het Urgenda-vonnis. In deze notitie wordt aan de hand van deze bouwstenen deze strategie nader uitgewerkt en toegelicht. Daarnaast is in deze notitie een uitgebreide planning opgenomen ten aanzien van de besluitvorming over een maatregelenpakket.

1. Inventarisatie lijst met maatregelen

Er wordt – zonder taboes – ambtelijk een lijst met alle mogelijke maatregelen voorbereid. Daarbij wordt gekeken zowel naar maatregelen met een significante emissiereductie, als maatregelen met een geringere emissiereductie en maatregelen die door Stichting Urgenda zijn aangedragen.

¹ Dit betreft bijvoorbeeld de maatregelen gericht op de reductie van lachgas, het afschaffen van de vrijstelling voor verbranding buitenlands afval, subsidie voor energiebesparing, de aanvullende SDE+ ronde dit voorjaar en de snelheidsverlaging overdag.

² Deze criteria luiden: (i) kosteneffectief, (ii) geen wegleffecten, (iii) politiek en maatschappelijk draagvlak, (iv) maatregelen dragen bij aan lange termijn klimaatbeleid

De maatregelen worden in ieder geval uitgewerkt voor wat betreft:

- i. CO₂-reductie (in 2020, 2021, en verder);
- ii. stikstofreductie³;
- iii. de kosten voor de Staat.

2. Keuze maatregelen: significante emissiereductie

Op basis van de geïnventariseerde maatregelen zal het kabinet een geloofwaardig pakket aan maatregelen vaststellen om uitvoering te geven aan het vonnis. Om geloofwaardig te kunnen betogen dat het kabinet uitvoering geeft aan het vonnis, is het van belang dat in ieder geval een aantal maatregelen wordt gekozen die een significante emissiereductie realiseren, waarmee op korte termijn de opgave gerealiseerd kan worden.

3. Samenwerking met Urgenda

Gezien de uitgestoken hand van 5.1.2.e richting het kabinet na het arrest van de Hoge Raad, is het van belang om de samenwerking met Urgenda te blijven zoeken. In overleg met Urgenda zal worden bezien welke maatregelen uit het voorstel van Urgenda kunnen worden overgenomen; een deel van deze maatregelen maken al onderdeel uit van de aanvullende maatregelen, die het kabinet eerder heeft aangekondigd (28 juni en 1 november 2019).

4. Stapsgewijs

Het kabinet presenteert in Q1 2020 een geloofwaardig pakket aan maatregelen. Zoals ook door MJ&V aangegeven is dit ook vanuit juridisch oogpunt wenselijk, omdat het kan voorkomen dat op korte termijn een succesvolle dwangsomprocedure wordt gestart. Mochten er in de loop van 2020 nog nieuwe aanvullende maatregelen in beeld komen, dan is het van belang dat hiervoor ruimte is.

5. Financiële besluitvorming

We houden zoveel als mogelijk vast aan besluitvorming bij VJN2020, tenzij eerdere besluitvorming over maatregelen opportuun is. In dat geval dient gelijktijdig over dekking gesproken te worden gesproken. Om te bezien of eerdere besluitvorming opportuun is, zal in Q12020 een overzicht van maatregelen voorliggen en een voorstel om op basis hiervan een maatregelenpakket vorm te geven.

6. Samenloop Urgenda - stikstof

Bij het nemen van aanvullende maatregelen voor zowel Urgenda als stikstof is het zowel voor het politiek en als het maatschappelijk draagvlak van belang dat geen enkele sector wordt uitgesloten. De aanvullende maatregelen die in het kader van stikstof in beeld zijn hebben hun zwaartepunt in de landbouwsector; de aanvullende maatregelen voor wat betreft CO₂ hebben hun zwaartepunt in de sectoren industrie en elektriciteit, terwijl de maatregelen die Stichting Urgenda voorgesteld zich voor een groot deel focussen op de Gebouwde Omgeving. De sector mobiliteit kan zowel bij CO₂, als bij stikstof een bijdrage leveren.

Om te komen tot een pakket aanvullende maatregelen, waarin elke sector zijn bijdrage levert, kan het een voordeel zijn om in Q1 één integraal CO₂- en stikstofpakket te presenteren.

³ Waar mogelijk wordt inzichtelijk gemaakt wat de bijdrage van maatregelen is aan de reductie van de stikstofemissie ("de deken"). Het is niet mogelijk om te kunnen bepalen wat de bijdrage van deze maatregelen is aan de reductie van de stikstofdepositie op natuurgebieden. Daarvoor zou eerst bekend moeten zijn of maatregelen in de buurt van kwetsbare natuurgebieden worden getroffen.

iv. **Planning**

Moment	Wat/Wie	Inhoud
31 januari	BWO	<ul style="list-style-type: none"> - Strategie uitvoering vonnis - Bespreking eerste proeve maatregelen - Bespreking strategie en voorbereiden gesprek Stichting Urgenda
31 januari	MR	<ul style="list-style-type: none"> - Vaststellen Kamerbrief kabinetsreactie arrest Hoge Raad
4 februari	MCKE	<ul style="list-style-type: none"> - Vaststelling strategie uitvoering vonnis - Voorstel samenstelling startpakket - Vaststellen strategie samenwerking Urgenda
Begin februari		<ul style="list-style-type: none"> - Validatie maatregelenlijst afgerond
7 februari	BWO (MEZK/MBZK/MLNV/MWM/MFIN)	<ul style="list-style-type: none"> - Gesprek Stichting Urgenda
10 februari	Coalitieoverleg	<ul style="list-style-type: none"> - Toelichting uitspraak Hoge Raad door MJ&V - Bespreking Stand van Zaken
3/10 maart	MCKE (MR 6/13 maart)	<ul style="list-style-type: none"> - Voorlopige besluitvorming startpakket maatregelen
9/16 maart (nog in te plannen)	Coalitieoverleg	<ul style="list-style-type: none"> - Bespreking Stand van Zaken
2 ^e helft april	MR	<ul style="list-style-type: none"> - Besluitvorming Voorjaarsnota 2020

Bijlage 2a

Maatregelen Urgenda

MCKE Urgenda

04/02/2020

Inventarisatie maatregelen

- Interdepartementaal zijn alle maatregelen geïnventariseerd die een bijdrage leveren aan de uitvoering van het vonnis.
- Maatregelen zijn uitgewerkt op:
 - CO2-reductie in 2020 en 2021
 - Kosten voor de Staat
 - Stikstofeffecten (kwalitatief)
- Maatregelen worden begin februari gevalideerd door externe onderzoeksbureaus, zodat bij definitieve besluitvorming een juist en volledig overzicht van maatregelen beschikbaar is. Het huidige overzicht bevat nog conceptcijfers.

Type maatregelen

- De geïnventariseerde maatregelen zijn in verschillende typologieën ingedeeld;
 - Type I - *Maatregelen die in 2020 en 2021 een CO2-effect kunnen sorteren groter dan 0,3 Mton;*
 - Type II - *Maatregelen die in 2020 en 2021 een CO2-effect kunnen sorteren tussen 0,1 – 0,3 Mton. De meeste maatregelen die Urgenda voorstelt behoren tot dit type;*
 - Type III - *Maatregelen die in 2020 en 2021 een CO2-effect sorteren kleiner dan 0,1 Mton.*
 - Type IV - *Fiscale maatregelen die in 2020 en 2021 een CO2-effect kunnen sorteren.*

Noties voor beoordeling maatregelen

- Significant

- In Q1 2020: vaststellen van een startpakket aan maatregelen dat voldoende geloofwaardig is te zijn om staande te kunnen houden dat uitvoering kan worden gegeven aan het vonnis. Dit betekent dat maatregelen met een significant effect (type I) noodzakelijk zijn.
- Vervolgens kan, gedurende het jaar, aanvullend maatregelen worden getroffen waardoor op termijn 7 Mton Co2-reductie wordt gerealiseerd.

- Draagvlak en kosten

- Het kabinet blijft zich richten op maatregelen die op draagvlak kunnen rekenen (waaronder die van Urgenda) en een beperking van de kosten.

- Uitvoerbaarheid

- Alle maatregelen moeten op korte termijn in gang gezet kunnen worden, en in uiterlijk in 2021 een effect hebben om onderdeel uit te kunnen maken van een geloofwaardig pakket.

Wat valt op?

- Met alleen maatregelen van Type II kan in totaal maximaal 3,5 Mton CO₂, van de benodigde 6-8 Mton, worden gereduceerd in 2020/2021.
Dat betekent dat één of meerdere maatregelen van Type I nodig zijn om tot een geloofwaardig startpakket te komen.
- Maatregelen van Type I lijken minstens even kosteneffectief als maatregelen van Type II.
- Maatregelen aangedragen door Stichting Urgenda kennen weliswaar over het algemeen een beperkt effect, maar scoren relatief goed op kosteneffectiviteit ten opzichte van andere Type II maatregelen en zijn voor huishoudens ondersteunend.
- Van een deel van de maatregelen (bijvoorbeeld de fiscale maatregelen (Type IV)) zijn de maatschappelijke kosten nog niet gekwantificeerd. Deze vergen in veel gevallen dat het Klimaatakkoord voor de elektriciteitssector, mobiliteitssector of de industrie moet worden opengebrouwen.

Abatementcurve maatregelen

5.1.2.b en 5.1.2.i

€/ton
2,600

2,400

2,200

2,000

1,800

1,600

1,400

1,200

1,000

800

600

400

200

0

0

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

Mton CO₂e

Inkrimping melkveehouderij (100.000 koeien)

Verduurzaming bouw& GWW

Versnelling verduurzaming koopwoningen

Sluiten industriële installaties

Verhogen budget Saneringsregeling varkenshouderij

Regeling ombouw industrie

Regeling Reductie Energiegebruik

Opschalen chemische en mechanische recycling

Energiebesparing en CO₂-reductie industrie

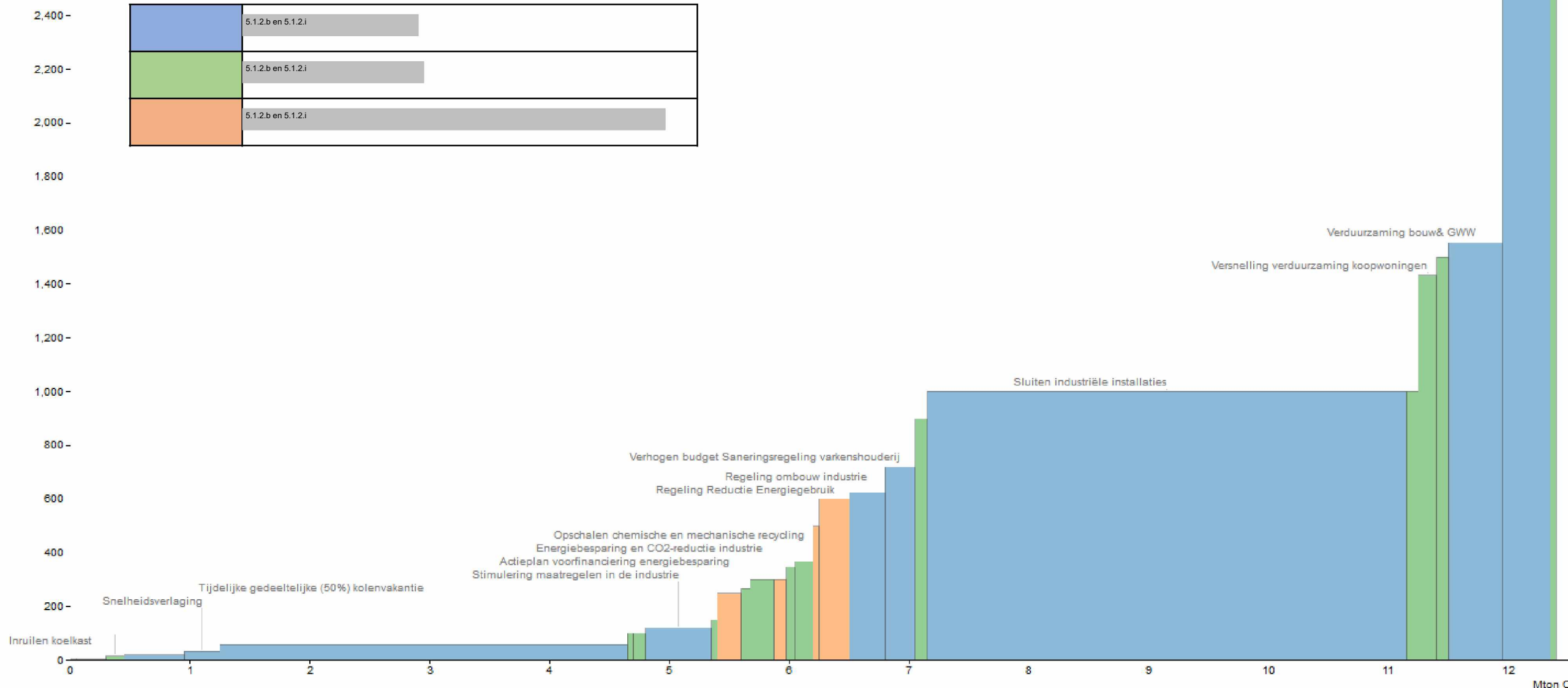
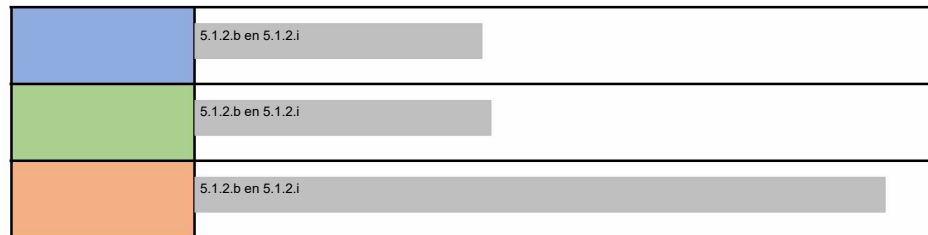
Actieplan voorfinanciering energiebesparing

Stimulering maatregelen in de industrie

Tijdelijke gedeeltelijke (50%) kolenvakantie

Snelheidsverlaging

Inruilen koelkast

AGENDA – BWO Urgenda

Vergaderdatum en tijd **Vrijdag 31 januari 2020 – 09.00-09.45 uur**

1. Achtergrond en Strategie uitvoering Urgenda-vonnis **10 min**

In de bijgevoegde notitie wordt weergegeven wat
 i) de feitelijke stand van zaken is ten aanzien van de uitvoering van het vonnis,
 ii) de implicaties voor de uitvoering van het vonnis zijn,
 iii) de strategie weergegeven zoals besproken in het BWO van 9 januari en
 iv) de planning voor de komende periode.

Het BWO wordt gevraagd om de strategie voor de uitvoering van het vonnis te bespreken.

Bijlage 1:

- Notitie Achtergrond en Strategie uitvoering Urgenda-vonnis

2. Overzicht maatregelen **20 min**

Interdepartementaal zijn maatregelen geïnventariseerd en uitgewerkt die een bijdrage kunnen leveren aan het Urgenda-vonnis. Een concept-overzicht van deze maatregelen, inclusief een conceptversie van alle uitgewerkte factsheets, is tevens in de stukken opgenomen.

In de presentatie wordt toegelicht op welke wijze de maatregelen zijn ingedeeld en worden enkele feitelijke constatering en gedaan op basis van deze concept-inventarisatie.

Het BWO wordt gevraagd de constatering en ten aanzien van de geïnventariseerde maatregelen te bespreken.

Bijlage 2:

- 2a: Presentatie over maatregelen
- 2b: Conceptoverzicht geïnventariseerde maatregelen
- 2c: Concept factsheets maatregelen

3. Strategie samenwerking Urgenda **15 min**

In het BWO van 9 januari is afgesproken dat, indien mogelijk, samenwerking wordt gezocht met Stichting Urgenda op enkele politiek gekozen maatregelen. Op 7 februari is een overleg met Stichting Urgenda ingepland, waarbij meerdere bewindspersonen aanwezig zullen zijn.

In deze notitie wordt i) een achtergrond en overzicht gegeven van de door Stichting Urgenda aangedragen maatregelen, ii) de inzet en het mandaat weergegeven van het overleg met Urgenda op 7 februari, iii) inzicht gegeven in de onderwerpen en maatregelen waarop Urgenda mogelijk zal aangeven samen te willen werken.

Het BWO wordt gevraagd om de inzet voor het overleg met Urgenda op 7 februari, zoals beschreven in notitie, te bespreken.

Bijlage 3:

- Notitie Strategie samenwerking Urgenda

Bijlage 2c

Concept Factsheets geïnventariseerde maatregelen in het kader van Urgenda

CONCEPT

Inhoudsopgave

Industrie	5
Sluiten industriële installaties via wettelijke verplichting, subsidietender of onderhandeling	5
Stimulering specifieke maatregelen in de industrie.....	10
Regeling ombouw productie in de industrie	12
Lachgasreductie.....	14
Stimulering energiebesparing en CO2 reductie industrie	16
Actieplan voorfinanciering energiebesparing (inclusief Urgenda nr 13 actieplan elektromotoren)	18
Subsidieregeling CO2 afvang industrie en levering glastuinbouw	20
Elektriciteit	22
Tender voor tot 2030 niet produceren door 1 nieuwe kolencentrale	22
Sluiting van de nieuwe kolencentrales.....	24
Tijdelijke volledige kolenvakantie nieuwe centrales middels wetgeving.....	26
Tijdelijke gedeeltelijke kolenvakantie middels wetgeving	28
Stimulering bijstook biomassa kolencentrales.....	31
Tijdelijke stimulering derden om gebruik kolenstroom te verminderen	33
Het toepassen van CCS bij gascentrales.....	35
Het toepassen van CCS bij biomassacentrales	36
I. Inzet waterstof bij duurzame energieopwekking op land.....	38
II. Grootschalige inzet blauwe waterstof in industriële clusters (H-Vision)	40
III. Waterstof in Magnum-gascentrales: verlagen uitstoot regelbaar vermogen.....	41
Gebouwde omgeving	42
Emissievrij bouwen door industrialisatie en prefab.....	42
Regeling Stimulering Aardgasvrije Koopwoningen	44
Versnelling verduurzaming koopwoningen.....	46
Versnelling verduurzaming huurwoningen	50
Subsidie Energiebesparing Eigen Huis (SEEH) en Nationaal Energiebespaarfonds (NEF)	Fout!
Bladwijzer niet gedefinieerd.	
Verdere versterking en ondersteuning uitvoering energiebesparingsverplichting (Wm+)	52
Regeling reductie energiegebruik gebouwde omgeving.....	54
Milieuprestatie-eis woningen van 0,8 naar 0,6 en kantoren van 1 naar 0,8 in 2021.....	57
Verduurzaming en zon-pv scholen en overig maatschappelijk vastgoed	59
Landbouw	61
Inkrimping veehouderij (stikstofmaatregel).....	61
Verhogen budget Saneringsregeling varkenshouderij	63

Meer hout in de bouw.....	65
Verbod op WKK	67
Verhoging waterpeil veenweidegebieden met omzetting naar natte teelten	69
Verhoging waterpeil veenweidegebieden met omzetting naar natuur.....	70
LED verlichting kassen	71
Restwarmtelevering Westland als onderdeel van warmterotonde.....	73
Extra CO2-levering glastuinbouw	75
Maatregel Stimulering Zon PV glastuinbouw	77
Aquathermie in de glastuinbouw	78
Vergroenen energiebelasting (EB) en opslag duurzame energie (ODE) op gas voor bedrijven.....	80
Vergroenen energiebelasting (EB) en opslag duurzame energie (ODE) op elektriciteit voor bedrijven.....	82
Vergroenen ODE tarieven	84
Reductie methaanslip uit WKK-gasmotoren	86
CO2-reductie via convenant en SDEi-subsidie	89
Aanleg bos Staatsbosbeheer	92
Minder N in de landbouw (Urgenda maatregel #45)	94
Mobiliteit	96
Verschoning en verduurzaming goederenvervoer distributiebedrijven.....	96
Vervangingsregeling voor oudere en vervuilende (bestel)auto's	100
Verduurzaming Mobiliteit bij Defensie	103
Verduurzaming bouw GWW	105
Retrofit binnenvaart.....	110
Snelheidsverlaging 's autosnelwegen.....	113
Vergroening luchthavens	115
Hybride vliegen.....	117
Walstroom.....	118
Autoloze zondag.....	121
Biobrandstoffen in bagger via GWW.....	124
Innovaties in de transportsector Urgenda maatregel 48.....	128
MAAS-pilots: versneld naar CO2 reductie.....	131
Verduurzaming energiedragers bij Defensie (biobrandstof)	134
Circulaire Economie.....	136
Retourpremie Koel- en vrieskasten.....	136
Ambitieuzer plan voor plastics	139
Circulaire maatregelen in de GGW.....	141

Ophoging DEI+ Circulaire Economie.....	142
Vrijwillige vermindering afvalverbrandingscapaciteit AVI's.....	143
Opschaling chemische recycling.....	144
Circulaire ambachtscentra en circulaire wijken	146
Sectoroverstijgend	148
'Ruim je data op' – Urgenda-maatregel #50	148
Strengere controle op F-gassen (Urgenda maatregel #44).....	151
Inzetten CO2-rechten	153
Winkelsluiting Zondag	155
Opwek hernieuwbare elektriciteit op Rijksvastgoed	157
Fiscale maatregelen.....	159
Versterkte CO2-heffing voor industriële ETS-bedrijven en AVI's.....	159
Afschaffing lagere EB en ODE tarief glastuinbouw.....	163
Aanpassingen in de MIA/Vamil	165
Hogere minimum CO ₂ -prijs elektriciteitssector in 2020.....	168
Versobering onbelaste vergoeding woon-werkverkeer.....	170
BPM-verhoging en intensiveringspakket stimulering EV	172
Algemeen btw-tarief op vlees	177
Afschaffen vrijstelling en teruggaaf metallurgische en mineralogische industrie	179
Beperken inputvrijstelling EB voor aardgas gebruikt in WKK's.....	180
Bpm bestelauto's en motorrijwielen.....	182
Verhoging EB grootverbruikers	184
MRB bestelauto & CO2-toeslag personenauto	186
Afschaffen vrijstelling en teruggaaf kolenbelasting voor kolencentrales	188
Afschaffen accijnsvrijstelling voor de binnenvaart	190
Verhoging leeftijdstoepassing youngtimerregeling	192

Industrie

Sluiten industriële installaties via wettelijke verplichting, subsidietender of onderhandeling

Beschrijving maatregel

In dit fiche worden 3 deeloptyes beschreven van het sluiten van industriële installaties:

1. Sluiten industriële installaties via wettelijke verplichting

In tegenstelling tot sluiten van kolencentrales is er voor de industriële productie geen juridisch kader op basis waarop bedrijven gesloten kunnen worden met een financiële compensatie. In tegenstelling tot een verbod op kolen bij elektriciteitsproductie is er vooralsnog geen wettelijk kader voor sluiting van industriële installaties. Deze optie lijkt voor de industrie niet kansrijk.

2. (Tijdelijke) Industriële productiestop middels een subsidietender

Een bedrijf kan er voor kiezen een deel het bedrijf stil te leggen bijvoorbeeld één van de krakers of ovens en de installatie te slopen in afwachting van al dan niet nieuwbouw over enkele jaren. Of het bedrijf kan een volledige locatie laten sluiten. Beiden zijn ingrijpend waarvan de laatste uiteraard meer door verlies van werkgelegenheid dan een gedeeltelijke sluiting. Industriële bedrijven kunnen middels een subsidieregeling de productie tijdelijk of definitief sluiten. Vanwege de doorlooptijd kan het effect op zijn vroegst in midden 2021 gerealiseerd worden. De subsidie zal de vergoeding moeten zijn voor volledig sluiten van de installatie of het gehele bedrijf inclusief de voorwaarde dat de installatie wordt afgebroken.

De globale opzet zou een tender of veiling kunnen zijn van het productiecapaciteit met een vergoeding per gesaneerde ton CO₂. Voor een gedeeltelijke sluiting kan een lager tarief worden gerekend dan voor volledige sluiting van een bedrijf.

De diversiteit van type bedrijven en producten maakt dat er bijna bedrijfsspecifiek gekeken moet worden wat de kosten zijn voor het (tijdelijk) sluiten van een installatie.

3. Sluiting individuele bedrijven of installaties via onderhandeling

Er kan via individuele, vertrouwelijke gesprekken verkend worden of bedrijven met een substantiële emissie deels of geheel kunnen sluiten. Deze optie zou betekenen dat het bedrijf installaties sluit zonder zicht op nieuwbouw. Een ander fiche 'specifieke investeringen in de industrie', biedt ruimte voor een maatwerk aanpak waarbij enkele individuele bedrijven zich vrijwillig al gemeld hebben voor een grootschalige ombouw. Het gaat daarbij om een tweetal vertrouwelijke investeringen.

Beschrijving (juridische) uitvoerbaarheid en realisatietermijn

Sluiten industriële installaties via wettelijke verplichting

In tegenstelling tot de elektriciteitssector bestaat de industrie uit zeer diverse deelsectoren en producten zoals staal, kunstmest, chemie en plastics als de sectoren met de meeste CO₂ emissie in Nederland.

Het verplicht sluiten van één of meerdere installaties betekent dat er zeer specifiek wordt ingegrepen in een aantal sectoren. Voor kolencentrales is bekeken of het sluiten van een nieuwe kolencentrale door middel van een wetswijziging op de wet Verbod op kolen bij elektriciteitsproductie een optie is.

Met het bepalen van de te sluiten installaties en de wettelijke verankering en de medewerking van de betreffende eigenaren lijkt sluiting in 2020 niet haalbaar.

Een onconventionele optie is het handhaven van de milieuvergunningen in plaats van gedogen. Mogelijk is dat een route voor een aantal bedrijven om per direct te productie te moeten staken.

(Tijdelijke) Industriële productiestop middels een subsidietender

Voor deze opties geldt dat voor deze subsidie geen vrijstelling voor staatssteunnotificatie geldt. Dit betekent dat de subsidieregeling genotificeerd moet worden. Er geldt in dat geval een stand still bepaling, dit betekent dat de subsidieregeling pas opengesteld mag worden als vanuit Brussel goedkeuring is verkregen voor het verstrekken van staatssteun middels de subsidieregeling.

Hoofregel bij het verstrekken van subsidie is dat het gaat om kosten die de aanvrager redelijkerwijs moet maken om de gesubsidieerde activiteiten uit te voeren, in dit geval gaat het om het niet produceren en gaat het om de misgelopen opbrengsten vanwege minder produceren.

De variant van het sluiten van een gedeelte van het bedrijf heeft grote effecten op de markt van producten. Het is niet bekend of hier een voorbeeld van is in de industrie binnen Europa.

Voor de variant voor het volledig sluiten van bedrijven heeft grote consequenties voor de markt van producten. Er zijn bij andere sectoren (visserij en landbouw) wel voorbeelden van subsidie voor bedrijfsbeëindiging maar voor de industrie is dit nieuw.

Uitvoerbaar: Ja, maar vaststellen subsidiabele kosten is ingewikkeld op korte termijn. Het gaat om sectorspecifieke en bedrijfsspecifieke informatie van de kosten van voortijdig of tijdelijk stoppen.

Het effect is beperkter naarmate de regeling later in werking treedt. Het wetgevingsproces van een subsidieregeling is in vergelijking tot wetgeving aanzienlijk korter, echter omdat hier sprake is van staatssteun zal ten minste rekening gehouden moeten worden met een termijn van 6-9 maanden voor notificatie.

Financiële consequenties

Staat

In zijn algemeenheid bestaan de financiële consequenties uit:

- Versnelde afschrijving van de waarde van de bestaande installaties
- Afvloeien van personeel
- Afkopen van leverings contracten
- Schadeclaims van bedrijven die in een cluster afhankelijk zijn van tussenproducten zoals stoom, waterstof of restgassen
- Impact op de levensvatbaarheid van de andere bedrijven in een geïntegreerd cluster zoals bijvoorbeeld Chemelot
- Saneren van de bodem en sloop van oude installaties
- Eventueel opbrengst van de locatie

Een risico op de effectiviteit van de maatregel bij een gedeeltelijke sluiting is dat er overcapaciteit uit de markt wordt gehaald en met de overblijvende installaties hetzelfde wordt geproduceerd. Gezien de overcapaciteit in bepaalde sectoren is de kans groot dat sluiting van een installatie elders in Nederland wordt gecompenseerd. Met name in de staal en chemie markt lijkt er sprake te zijn van een afnemende vraag door de conjunctuur. Het perspectief voor de verschillende sectoren is verschillend. Recent heeft Buck Consultants voor de omgevingsvisie een verkenning van de ontwikkeling van sectoren gemaakt.

Voor de raffinage sector wordt geconstateerd: 'De verwachting is dat door de intensivering van klimaatbeleid additionele investeringen in de aardolie industrie zullen uitblijven en ook het sluiten van bestaande raffinaderijen is niet ondenkbaar'.

Er zijn in de industrie geen voorbeelden bekend van actieve sluiting en financiële compensatie van winstgevendende bedrijven. Een hele ruwe indicatie is een bedrag ter compensatie van 5.1.2.b

5.1.2.b

5.1.2.b

Een gedeeltelijke sluiting is minder kostbaar omdat capaciteit dus deels kan worden opgevangen. Ook sanering van de bodem is dan niet aan de orde. Aan de andere kant staat de volledige sluiting van winstgevende bedrijven.

Uitvoerbaarheid en realisatie

De maatregel kan ingrijpende gevolgen hebben voor prijsvorming op korte termijn door vermindering van aanbod in bepaalde deelsectoren. Er zijn bedrijven in de industrie die uniek zijn of slecht een paar concurrenten in Nederland hebben. Waarschijnlijk zal er ook een check door ACM op mededinging plaats moeten vinden.

Tenslotte maar niet onbelangrijk moet het hoofdkantoor van het bedrijf een besluit nemen. Uiteindelijk zou dat pas kunnen na formele goedkeuring van Europese Commissie van de staatsteun en de marktverstoring en na duidelijkheid over de financiële compensatie. Naar verwachting leidt het gehele traject niet tot stillegging en CO2 reductie in 2020.

Nationale kosten

Mate van CO₂-reductie

Nationale CO₂-reductie

Een gedeeltelijke sluiting van een deel van het bedrijf kan leiden dat de productie wordt overgenomen door de rest van het bedrijf. Ook is overname van de productie door andere bedrijven een optie. Er is in verschillende sectoren een overcapaciteit. De vraag naar staal en chemie is waarschijnlijk onder de maximale productie in de Nederlandse sectoren. Bij volledig saneren van sectoren is de nationale CO₂ reductie gelijk aan emissie van de bedrijven. Bij een aantal sectoren zijn er slechts 1 of 2 bedrijven (staal, kunstmest, plastics). Bij gedeeltelijke sluiting met een reductie van pakweg 10-20% binnen een sector is de kans groot dat productie in de blijvende installaties wordt opgevoerd.

In tegenstelling tot de elektriciteitssector bestaat de industrie uit zeer diverse deelsectoren en producten zoals staal, kunstmest, chemie en plastics als de sectoren met de meeste CO₂ emissie in Nederland.

Het is bij een normale procedure niet waarschijnlijk dat de CO₂ reductie in 2020 wordt behaald.

In onderstaande tabel staat de emissie per bedrijf weergegeven van de top 12 bedrijven met de meeste emissie verantwoordelijk voor 61% van de Nederlandse industrie. Het geeft een beeld van de emissies van de verschillende grote bedrijven in Nederland.

Met namen in de sector chemie zijn er nog veel middelgrote bedrijven met een substantieële emissie. Daarnaast is er nog de sector bouwmaterialen en de sector papier en kartonindustrie. Bij een generieke openstelling van een subsidieregeling zouden ook uit deze sectoren bedrijven kunnen opteren.

Sector	bedrijf	Broeikasgasemissies Mton in 2015
Chemie	SABIC	2,79
	DOW	2,64
	Air Liquide	2,43
	Shell chemie	1,35

	Nouryon	0,98
	Air Products	0,90
	Totaal	11,07
Kunstmest		
	Yara	3,78
	OCI	1,65
	Totaal	5,43
Raffinage		
	Shell	4,27
	ExxonMobil	2,86
	BP	2,34
	Total	1,54
	Totaal	11,02
Metallurgisch		
	Tata Steel	6,22 (12 incl Vattenval)

Europese CO2-reductie

De productie van staal, raffinage producten, kunstmest, plastics en chemie zal waarschijnlijk binnen Europa worden overgenomen door installaties van hetzelfde bedrijf of van concurrerende bedrijven. Ervan uitgaande dat de vraag naar industrie producten niet afneemt is er sprake van 100% weglek.

De Nederlandse industrie is over het algemeen iets minder CO2 emissie per ton product dan het Europees gemiddelde. De Europese emissie van CO2 kan dus licht toenemen.

Verder is het aannemelijk dat de internationale bedrijven zoals SABIC, DOW, TATA, OCI, YARA, de producten ook deels buiten Europa gaan produceren en naar Europa gaan importeren.

Negatieve maatschappelijke gevolgen

- Werkgelegenheidseffect in bepaalde kwetsbare regio's zoals Groningen, Limburg en Zeeuws Vlaanderen.
- Negatieve doorwerking voor het vestigingsklimaat van internationale bedrijven. Onzekerheid over vestigingsvoorwaarden.

Draagvlak

- Gaat in tegen Regeerakkoord. Daarin is geen sluiting van industrie voorzien.
- Regionale effecten van afvloeiing van personeel. Vaak in gebieden waar de werkgelegenheid onder druk staat.
- Negatief effect voor internationaal vestigingsklimaat voor bedrijven.
- Positief effect voor locaties waar de industrie dicht tegen woongebieden aan zit.
- Draagvlak bij regionale overheden is gering. Veel noodlijdende bedrijven zijn in de regio afgelopen jaren weer in de benen geholpen met ondersteuning van provincies.

In het klimaatakkoord is ingezet op een combinatie van opbouw van duurzame industrie met de ombouw van oude installaties. Daarvoor is een periode van 10 jaar voor genomen. Het inzetten van een sluitingsmaatregel heeft een sterk negatief effect op het imago van Nederland als vestigingslocatie. De Nederlandse vestigingen zijn benauwd voor een glijdende schaal waarbij de Nederlandse locatie minder kostencompetatief wordt door schaalverkleining en dus een hogere kostprijs per ton product. Mondiaal is Europa al een duurdere locatie voor

vestiging waardoor na vergoeding voor sluiting het onwaarschijnlijk is dat er daarna nog geïnvesteerd gaat worden.

Individuele bedrijven hebben zelf geen signaal afgegeven voor een afbouwregeling.

Het maatschappelijke draagvlak wordt in hoge mate bepaald door de gevolgen voor de directe en indirecte werkgelegenheid. Veel installaties staan in economisch kwetsbare gebieden, Delfzijl, Zeeuws Vlaanderen en Limburg waar sluiting een groot economisch effect heeft. Veel bedrijven zijn indirect door regionale overheden ondersteund.

-

Relatie met PAS

De emissie van stikstof is afhankelijk van de installatie maar in de meeste gevallen zal er emissie van stikstof zijn en dus een positief effect van sluiting voor PAS.

Bij een beter inzicht in de emissie en kosten van NO_x/NH₃ in de industrie zou een combinatie gemaakt kunnen worden.

De emissie van de industrie is beperkt met 2% van de nationale emissie.

CONCEPT

Stimulering specifieke maatregelen in de industrie

Beschrijving maatregel
<p><i>Dit is een bestaande Urgenda maatregel waarvoor extra inspanning wordt gerealiseerd. Het gaat om een aantal vertrouwelijke initiatieven voor ombouw van procesinstallaties in de industrie.</i></p> <p><i>Het gaat om één bedrijf met een redelijk kans van slagen.</i></p> <p><i>Twee bedrijven waar gesprekken mee worden opgestart met kleinere effect in 2020.</i></p> <p><i>Via mondelinge toelichting kan meer inzicht worden gegeven over de projecten. Naar verwachting worden er jaarlijks meerdere grootschalige investeringsprojecten gerealiseerd. De maatregel kan meerjarig worden voortgezet. Er is nu vanuit gegaan van de projecten die nu in 2020 in beeld zijn en in 2020 en 2021 gerealiseerd kunnen worden.</i></p> <p><i>De maatregel kan vooruit lopen bij een generieke regeling voor stimulering voor ombouw van installaties die pas op zijn vroegst over 6-9 maanden operationeel kan zijn.</i></p>
Beschrijving (juridische) uitvoerbaarheid en realisatietermijn
<p><i>Het is waarschijnlijk dat er maatwerkbeslissingen moeten worden gemaakt met de bedrijven. De Brusselse goedkeuring met de lange doorlooptijd is een grote vertraging in de besluitvorming.</i></p> <p><i>Hoewel de processtappen duidelijk zijn is, is de lange doorlooptijd van bijna een jaar een groot risico voor snelle realisatie.</i></p>
Financiële consequenties
<p><i>Staat</i></p> <p><i>Zeer indicatief 15 meuro per casus dus pakweg tussen de 45 en 90 meuro in 2020 en 2021</i></p> <p><i>Dit is het budget voor 2020 met doorloop in 2021.</i></p> <p><i>Bij meerjarige budgetten van 50 meuro per jaar dus totaal 145-190 meuro</i></p>
Nationale kosten
<p><i><Wat zijn de nationale kosten van de maatregel (indien bekend)?></i></p>
Mate van CO₂-reductie
<p><i>Nationale CO₂-reductie</i></p> <p><i>2020:</i> <i>0,2-0,6 mton meerjarige reductie</i></p> <p><i>2021:</i> <i>0,3 mton additioneel</i></p> <p><i>2022 0,3 mton additioneel</i></p> <p><i>2023 0,3 mton additioneel</i></p>
Europese CO₂-reductie
<p><i>Er is geen sprake van weglek. De maatregel versterkt en versneld ombouw van installaties.</i></p>
Negatieve maatschappelijke gevolgen
<p><i>Nee</i></p>
Draagvlak
<p><i>De maatregel sluit aan op de ombouw van de industrie. Tevens sluit een deel van de maatregel aan op de gewenste ontwikkeling van CCU en CO₂ levering aan de glastuinbouw.</i></p>

Relatie met PAS

*De reductie van NOx is te verwachten maar moet nog worden gekwantificeerd.
Onderzocht wordt nog of afvang van CO2 ook een extra reductie van NOX oplevert.*

CONCEPT

Regeling ombouw productie in de industrie

Beschrijving maatregel
<p><i>Er wordt een vrijwillige subsidie (regeling) ingesteld voor de ombouw van bedrijven. De ombouw moet zodanig zijn dat het substantieel bijdraagt aan de transitie en huidige mogelijkheden niet toereikend zijn.</i></p> <p><i>De ombouw van de industrie naar duurzame productie heeft een aantal hindernissen:</i></p> <ul style="list-style-type: none">- <i>Oude technisch nog niet afgeschreven technologie wordt nog uitgenut.</i>- <i>Er is onzekerheid over de alternatieven en de stimulering daarvan.</i>- <i>Afzetmarkten veranderen soms radicaal waardoor bedrijven een radicale stap zou moeten zetten.</i> <p><i>De risico's van ombouw in de industrie zijn groot. De timing van de omschakeling van fossiele brandstoffen naar waterstof en elektrificatie bijvoorbeeld vraagt een juiste timing van ombouw van productie.</i></p> <p><i>NB deze maatregel overlapt met 'sluiting van industriële installaties' omdat het waarschijnlijk deels dezelfde installaties betreft.</i></p>
Beschrijving (juridische) uitvoerbaarheid en realisatietermijn
<p><i>In de huidige staatsteunkaders is er geen ruimte voor staatsteun voor versneld afschrijven van oude installaties. Subsidie voor nieuwe installaties is wel vaak mogelijk. Er ligt een juridisch vraagstuk of hier een modus voor gevonden kan worden en of Brussel hier mee akkoord gaat. De ervaring is dat de doorlooptijd van dit juridische traject ¾ jaar duurt voordat de regeling opengesteld kan worden.</i></p> <p>Onderzocht moet worden of aan de hand van objectieve criteria gestimuleerd kan worden om verouderde installaties te sluiten om op deze manier CO₂-reductie tot stand te brengen. Lastig hierbij is dat het om zeer uiteenlopende installaties kan gaan. Gedacht moet worden aan een subsidieregeling met selectiecriteria in de zin van maximale CO₂-reductie tegen de laagste kosten (tender). Van belang is wel dat er geen subsidie wordt verstrekt aan installaties die toch al vervangen of gesloten zouden worden of dat de subsidie te hoog is gelet op de risico's van staatssteun. Ook moet geborgd worden dat deze installaties niet op een later tijdstip of elders in Nederland alsnog gebruikt gaan worden.</p> <p>De maatregel is uitvoerbaar, maar vraagt zorgvuldige implementatie. Inzet van mogelijke ondersteuning moet goed onderbouwd zijn (maw geen ondersteuning voor installaties die toch wel zouden sluiten), voldoen aan Europese staatssteunkaders, niet leiden tot weglek en aandacht besteden aan mogelijke negatieve neveneffecten.</p>
Financiële consequenties
<p><i>Staat</i></p> <p><i>Zeer indicatief:</i> <i>Het actief opvragen van ombouw van bedrijven kan ook vanuit een benadering wat een redelijk vergoeding is aan de ene kant en aan de andere kant of dat bedrijven dit voldoende vinden om op zeer korte termijn de productie om te bouwen.</i></p> <p><i>Bedrijven zouden de ombouw vijf jaar kunnen vervroegen en daarmee voor 5 jaar een additionele CO₂ reductie kunnen realiseren. Bij 50 euro per ton is dat 250 euro per ton gereduceerde CO₂ in 2020.</i></p> <p><i>Bij een openstelling van 0,5 tot 1 mton zou dat een budget vragen van 125 tot 250 meuro. Verlenging is mogelijk naar 2023 met verdubbeling van dit budget.</i></p>
Nationale kosten
<p><Wat zijn de nationale kosten van de maatregel (indien bekend)?></p>
Mate van CO₂-reductie
<p>Nationale CO₂-reductie</p> <p><i>Indicatief</i> <i>2021 0,25 mton</i> <i>2022 0,5- 1,0</i></p>

2023 0,5-1,0

De reductie is vergelijkbaar met het fiche 'stimulering specifieke maatregelen in de industrie' en te bereiken met 2 tot 3 grote projecten.

Europese CO2-reductie

Dit is afhankelijk van de breedte van de openstelling. Er is een grote kans op weglek doordat tijdens de ombouw andere bedrijven buiten Nederland de bestaande fossiele productie overnemen.

Negatieve maatschappelijke gevolgen

*<Zijn er grote negatieve maatschappelijke gevolgen, zoals de veiligheid of gezondheid?>
geen*

Draagvlak

*De maatregel sluit wel aan bij de afspraken in het Klimaatakkoord. De daar in genoemde ombouw is niet echt uitgewerkt maar wordt door wortel en stok over de komende jaren uitgelokt.
Het maatschappelijke en politieke draagvlak is een risico. De nieuwbouw van een installatie zou mogelijk kleiner kunnen zijn en verlies aan werkgelegenheid betekenen.*

Relatie met PAS

Positief voor de reductie van Nox/NH3.

De maatregel is mogelijk goed te combineren met subsidie voor maatregelen die stikstof reduceren.

Beschrijving maatregel
<i>Maatwerkafspraken met de bedrijven USG/Anqore voor het reduceren van lachgas. Dit is in lijn met de reductie van lachgas bij Fibrant.</i> <small>5.1.2.c</small>
<small>5.1.2.c</small>
<small>5.1.2.c</small>
<p>Lachgas (N₂O) is een sterk broeikasgas dat vrijkomt bij een beperkt aantal chemische processen. In Nederland zijn twee bedrijven bekend in het chemiecluster Chemelot met een substantiële N₂O emissie. Het gaat om de emissie aan het eind van het proces bij de productie van 2 soorten grondstoffen voor kunststoffen bij 2 bedrijven waarbij door het naschakelen van een proces de emissie kan worden afgevangen. In het eerste Urgenda pakket is de reductie bij het één bedrijf in gang gezet. Dit fiche gaat over de mogelijkheden van het tweede bedrijf op Chemelot en <small>5.1.2.c</small></p> <p>Deze emissie valt niet onder ETS en wordt nu niet direct gereguleerd. Er is op nu geen stimulans om de emissie te verminderen en dus geen enkel financieel voordeel voor het bedrijf. Het is wel te verwachten dat op een termijn van pakweg vijf jaar deze emissie gereguleerd gaat worden.</p> <p>De emissie van beide bedrijven worden ook genoemd in het klimaatakkoord van de industrie waarbij deze emissie relatief kosteneffectief voor 2030 is te realiseren.</p> <p>Het voorstel is om met het bedrijf verkennende gesprekken te voeren of deze investering versneld kan worden gerealiseerd en of dit in 2022 realistisch is. Er is meer informatie van de bedrijven nodig om de kosten en het tijdspad goed in beeld te krijgen.</p>
Beschrijving (juridische) uitvoerbaarheid en realisatietermijn
<p><i>De realisatie is vooral afhankelijk van de technische mogelijkheden om lachgas te vermijden. Dat moet nog nader worden verkend met het bedrijf.</i></p> <p><i>Realisatie is op zijn vroegst in 2022 maar mede afhankelijk van de snelheid van het mandaat om in gesprek te gaan.</i></p> <p><i>Juridische uitvoerbaarheid lijkt haalbaar analoog aan andere lachgas project. Er ligt een precedent in juridische vorm en hoogte van vergoeding.</i></p>
Financiële consequenties
<i>Staat</i>
<small>5.1.2.b</small>
<i>Nationale kosten</i>
<i><Wat zijn de nationale kosten van de maatregel (indien bekend)?></i>
Mate van CO₂-reductie
Nationale CO ₂ -reductie
2022 en dan jaarlijks
0,34 mton (Anqore)
0,25 mton <small>5.1.2.c</small>
Europese CO ₂ -reductie
Geen weglek
Negatieve maatschappelijke gevolgen

Geen

Draagvlak

Positief, zie eerdere lachgas project

Relatie met PAS

Waarschijnlijk niet

Verkennen of bij ^{5.1.2.b} een combinatie gemaakt kan worden met N investering.

CONCEPT

Stimulering energiebesparing en CO2 reductie industrie

<p>Beschrijving maatregel</p> <p><i>Ophoging van budget van de bestaande stimuleringsregeling VEKI uit de eerste Urgenda ronde. Verlenging van de openstelling van nu sluiten op 30 juni 2020 naar sluiten medio 2023.</i></p> <p>Stimulering van energiebesparende / CO₂-reducerende maatregelen in de industrie, door middel van een tenderregeling.</p> <p>In de industrie is een aanzienlijke CO₂-reductie mogelijk door verbeteringen aan processen. Technieken als het installeren van nieuwe pompaandrijvingen, warmtepompen, inzet van slimme aansturing door ICT en scheidingstechnologieën hebben een terugverdientijd tussen de 7 en 12 jaar en kunnen door een mix van maatregelen versneld worden uitgevoerd. De subsidie is afhankelijk van de terugverdientijd. De efficiencymaatregelen met een terugverdientijd minder dan 5 jaar worden verplicht in het OKE.</p> <p>Investerings in deze technieken komen nu niet of langzaam van de grond door grote investeringen vooraf en door langere terugverdientijden en risico's dan gebruikelijk.</p> <p>Bedrijven krijgen nu het voordeel van een stimulans. De doelgroep is breed ETS en non ETS. <i>De bedrijven zullen op de middellange termijn door de effecten van de nationale CO2 heffing gestimuleerd worden om de maatregelen te nemen. De uitvoering wordt nu enkele jaren naar voren gehaald.</i></p>
<p>Beschrijving (juridische) uitvoerbaarheid en realisatietermijn</p> <p><i>Het gaat hier om een bestaande regeling Versnelde Klimaatinvesteringen Industrie (VEKI). Dus eenvoudig weer open te stellen en te verlengen via een nieuwe publicatie.</i></p> <p><i>De regeling staat nu open met 28 meuro voor een jaar. De uitputting ligt op schema en zal in de loop van volgend jaar versnellen.</i></p>
<p>Financiële consequenties</p> <p><i>Staat</i></p> <p><i>De opzet is verlengen van de regeling met 3 jaar met een jaarbudget van 30 meuro dus totaal 90 meuro. De regeling staat nu open tot en met juni 2020. Verlenging met drie jaar betekent dus openstelling tot en met juni 2023.</i></p> <p><i>Nationale kosten</i></p> <p><i><Wat zijn de nationale kosten van de maatregel (indien bekend)?></i></p>
<p>Mate van CO₂-reductie</p> <p>Nationale CO₂-reductie</p> <p>2020: 0,1 2021: 0,1 2022: 0,1 2023: 0,1</p> <p>Europese CO₂-reductie</p> <p><i><Mate van Europese CO₂-reductie (is er sprake van weglek?)></i></p>
<p>Negatieve maatschappelijke gevolgen</p> <p><i>nee</i></p>
<p>Draagvlak</p>

Ja, sluit aan op bestaande regeling. Daar is prima draagvlak voor

Relatie met PAS

Positief. Veel maatregelen leiden tot minder gebruik van aardgas door verbetering van efficiency of elektrificatie.

CONCEPT

Actieplan voorfinanciering energiebesparing (inclusief Urgenda nr 13 actieplan elektromotoren)

<p>Beschrijving maatregel</p> <p><i>Vanuit de industrie zijn een reeks maatregelen geïdentificeerd in het project 6-25 van de FME , met een grote impact op energiebesparing in de industrie. Veel maatregelen zijn nog onvoldoende gedemonstreerd en er is nog onvoldoende kennis van. EZK steunt het project 625 van de industrie om knelpunten te identificeren en kennis te delen. Een aparte werkgroep kijkt naar de knelpunten in de financiering van energiebesparingsprojecten. De maatregel is gedeeltelijk een invulling van voorstel 13 van de stichting Urgenda met het actieplan elektromotoren. Een van de kenpunten is dat energiebesparingsmaatregelen een investering vraagt die zich terugverdient maar wel eerst moet worden gefinancierd. Omdat het niet om grootschalige investeringen gaat maar vaak via het onderhoudsbudget moet worden gefinancierd van een bedrijf blijven veel maatregelen liggen.</i></p> <p><i>Waarschijnlijk kan met een tijdige instelling van een fonds voor voorfinanciering nog een kleine reductie in 2020 worden gerealiseerd maar meerwaarde zit met name in de jaren daarna.</i></p> <p><i>Er zal in overleg met private financiers worden gekeken op welke wijze additionele publieke financiering nodig is.</i></p>
<p>Beschrijving (juridische) uitvoerbaarheid en realisatietermijn</p> <p><i>Het heeft de voorkeur om aan te sluiten bij private partijen/banken voor de instelling van een energiebesparingsfonds voor de industrie. Gesprekken hierover worden momenteel gevoerd. Bekeken zal worden of INvestNL een rol kan spelen. Naar alle waarschijnlijkheid zal 2^e kwartaal 2020 het fonds operationeel kunnen zijn.</i></p>
<p>Financiële consequenties</p> <p><i>Staat</i></p> <p><i>Het gaat om een eenmalige voorfinanciering met 50 meuro samen met private financiers</i></p> <p><i>Nationale kosten</i></p> <p><i><Wat zijn de nationale kosten van de maatregel (indien bekend)?></i></p>
<p>Mate van CO₂-reductie</p> <p><i>Nationale CO₂-reductie</i></p> <p><i>2020: 0,1 mton</i></p> <p><i>2021 0,1 mton</i></p> <p><i>2022 0,1</i></p> <p><i>2023 0,1</i></p> <p><i>Europese CO₂-reductie</i></p> <p><i>Geen weglek verwacht</i></p>
<p>Negatieve maatschappelijke gevolgen</p> <p><i>geen</i></p>
<p>Draagvlak</p> <p><i>Sluit aan op het project 625 van de FME en VemW dat al door EZK wordt ondersteunt en wordt gedragen door de industrie. Stichting Urgenda maakt in het 40 puntenplan een verwijzing hiernaar.</i></p>

Relatie met PAS

Het zal zeer waarschijnlijk warmteopwekking met gasinstallaties gaan vervangen dus een positief effect op PAS.

CONCEPT

Subsidieregeling CO2 afvang industrie en levering glastuinbouw

Beschrijving maatregel
<p>De maatregel beoogt het versnellen van de plannen voor afvang en transport van CO2 door de industrie die niet bestemd is voor CCS maar voor toepassing in de glastuinbouw of gebruik als CCU.</p> <p>Door alvast subsidie te geven voor de afvang installaties van CO2 kan de bouw van de installaties versneld worden. De uitwerking in een SDE regeling zal op zijn vroegst pas in 2021 opengesteld kunnen worden. De reeds gegeven subsidie via deze investeringssubsidie wordt in mindering gebracht op de mogelijk toe te kennen SDE.</p> <p>Het voorstel is om de regeling Versnelling Klimaatinvesteringen Industrie uit te breiden met een aparte categorie voor CO2 afvang. Deze regeling biedt een investeringssubsidie van pakweg 40% van de subsidiabele kosten. Een dergelijke investeringssubsidie lijkt voldoende te zijn om de installatie te bouwen en nog onzekere kosten en opbrengsten voor lief te nemen.</p> <p>De regeling is bestemd voor kleinschalige afvang bij biomassa-afvangsinstallaties, bij AVI's en bij voedingsindustrie (bierbrouwers). Voorwaarde is dat met afzetcontracten kan worden aangetoond dat meer dan 50 % gaat naar toepassingen met een CO2 reductie zoals CO2 dosering in de glastuinbouw, CO2 vastlegging in bouwmaterialen en e-fuels. Toepassing als prik in de levensmiddelenindustrie valt hier buiten.</p> <p>Momenteel zijn er door vier AVI's haalbaarheidsstudies gemaakt, AVR, Twence, HVC en AEB. AVR in Duiven heeft een afvanginstallatie van 0,06 mton gebouwd. Twence heeft een 0,08 mton installatie in beraad.</p> <p>Ook biovergisters tonen interesse in CO2 afvang maar het volume per eenheid is dan kleiner.</p> <p>Met een openstelling van deze subsidieregeling in het najaar 2020 kunnen de eerste investeringen in 2021 gerealiseerd worden.</p>
Beschrijving (juridische) uitvoerbaarheid en realisatietermijn
<p>De bestaande subsidieregeling Versnelling Klimaatinvesteringen Industrie kan worden uitgebreid met een module voor CO2 afvang.</p> <p>Dit vraagt een aparte notificatie bij de Europese Commissie. Dit heeft een doorlooptijd van 6 tot 9 maanden. De Commissie is positief over CO2 afvang en heeft bij maatwerkbeslissingen hier altijd positief op gereageerd.</p>
Financiële consequenties
<i>Staat</i>
<i>De kosten bedragen 30 miljoen per jaar voor een periode van 3 jaar dus 90 meuro totaal.</i>
<i>Nationale kosten</i>
<i><Wat zijn de nationale kosten van de maatregel (indien bekend)?></i>
Mate van CO₂-reductie
<i>Nationale CO₂-reductie</i>
<p>Met de regeling wordt per jaar een investering van 0,1 mton afvangcapaciteit per jaar extra gestimuleerd vanaf 2021. Cumulatief gaat het om een extra CO2 afvang van 0,3 mton in 2023.</p> <p>De netto CO2 reductie vindt plaats in de glastuinbouw en bedraagt 90% van de afgevangen hoeveelheid.</p> <p>Samengevat 2021 0,1 2022 0,1 2023 0,1</p>
<i>Europese CO₂-reductie</i>

Geen weglek

Negatieve maatschappelijke gevolgen

geen

Draagvlak

Goed, afvang en hergebruik van CO2 is opgenomen het klimaatakkoord van de industrie en bij de landbouw.

Er is grote druk vanuit de glastuinbouwsector op het ministerie van LNV om de ondersteuning voor investeringen voor de beschikbaarheid van het volume van CO2 voor de tuinbouw te vergroten.

De AVI's hebben al haalbaarheidsstudies uitgevoerd.

Relatie met PAS

Er vindt een kleine reductie plaats in de glastuinbouw waar de emissie vanuit WKK of warmteketels wordt verminderd door minder verbranding van aardgas.

CONCEPT

Elektriciteit

Tender voor tot 2030 niet produceren door 1 nieuwe kolencentrale

Beschrijving maatregel								
Het opzetten van een tenderregeling waaraan de (nieuwe) kolencentrales meedoen en aan kunnen geven voor welk bedrag zij bereid zijn om tot 2030 niet te produceren. De winnaar van deze tender zou dan de partij zijn die voor de laagste kosten per vermeden ton CO2 bereid is om niet te produceren.								
Beschrijving (juridische) uitvoerbaarheid en realisatietermijn								
Het opzetten van een dergelijke regeling kost tijd, realisatie in 2021 is meest realistisch. Het nadeel van een tenderregeling is dat het plaatsvindt op basis van vrijwilligheid en er tegelijkertijd een maximum zit aan het bedrag dat je kunt vergoeden aan de betreffende centrale. Er is dus geen zekerheid dat een centrale mee wil gaan in een dergelijke regeling en dat je CO2-reductie realiseert.								
Financiële consequenties								
<i>Staat</i>								
<ul style="list-style-type: none">Afhankelijk van voor welk bedrag centrales bereid zijn om niet te produceren.5.1.2.b en 5.1.2.i								
<i>Nationale kosten</i>								
Mate van CO₂-reductie								
Nationale CO₂-reductie								
<ul style="list-style-type: none">Let op: wat het effect is van tot 2030 (daarna geldt wet verbod op kolen) niet produceren van 1 kolencentrales op de emissies in NL en de EU in 2020 is zeer gevoelig voor ontwikkelingen op de elektriciteitsmarkt en daarom met grote onzekerheden omgeven.Op basis van de KEV is de CO₂-uitstoot van de resterende 4 kolencentrales 11-17 Mton in 2020. We veronderstellen dat de CO₂-uitstoot van kolencentrales in 2021 ook 11-17 Mton is en we veronderstellen dat de CO₂-uitstoot van een nieuwe kolencentrale circa 1/4 is van alle uitstoot (de Amercentrale stookt immers grotendeels op biomassa). Het effect in Q4 2020 betreft dan circa 1/4^e van het jaarlijkse effect.Op basis van de huidige verwachte ontwikkelingen op de elektriciteitsmarkt is de indicatieve inschatting dat ongeveer 20% van de weggevallen productie wordt opgevangen door het buitenland en 80% wordt opgevangen door Nederlandse gas-(60%) en kolencentrales(20%). De effecten van hiervan op de geraamde CO₂-reductie zijn in de tabel hieronder weergegeven:								
<table border="1"><thead><tr><th></th><th>CO₂-reductie nationaal Q4 2020 (Mton)^f</th><th>CO₂-reductie nationaal 2021 (Mton)</th><th>CO₂-reductie EU 2021 (Mton)</th></tr></thead><tbody><tr><td>Weggevallen productie wordt voor 80% vervangen door Nederlandse gas- (60%) en kolencentrales (20%) en voor 20% door kolencentrales in het buitenland</td><td>0,35- 0,5</td><td>1,4-2,1</td><td>0,8-1,3</td></tr></tbody></table>		CO ₂ -reductie nationaal Q4 2020 (Mton) ^f	CO ₂ -reductie nationaal 2021 (Mton)	CO ₂ -reductie EU 2021 (Mton)	Weggevallen productie wordt voor 80% vervangen door Nederlandse gas- (60%) en kolencentrales (20%) en voor 20% door kolencentrales in het buitenland	0,35- 0,5	1,4-2,1	0,8-1,3
	CO ₂ -reductie nationaal Q4 2020 (Mton) ^f	CO ₂ -reductie nationaal 2021 (Mton)	CO ₂ -reductie EU 2021 (Mton)					
Weggevallen productie wordt voor 80% vervangen door Nederlandse gas- (60%) en kolencentrales (20%) en voor 20% door kolencentrales in het buitenland	0,35- 0,5	1,4-2,1	0,8-1,3					
Europese CO₂-reductie								
Zie hierboven								
Negatieve maatschappelijke gevolgen								
Leveringszekerheidsrisico's worden groter, maar het is niet kritiek voor de leveringszekerheid. In piekmomenten wordt het moeilijk om te voldoen aan de vraag. Stijging van energierekening als gevolg.								
Alle kolencentrales dragen via bij- en meestook van biomassa 1,2% punt bij aan de doelstelling van 14% hernieuwbare energie in 2020 en 16% hernieuwbare energie in 2023. Bij niet								

produceren door 1 kolencentrale enkel in Q4 zal de bijdrage aan het 2020-doel lager zijn afhankelijk van welke centrale.

Draagvlak

Relatie met PAS

Kolencentrales stoten nauwelijks stikstof uit. Het effect hiervan is nihil.

CONCEPT

Sluiting van de nieuwe kolencentrales

Beschrijving maatregel
Het sluiten van de resterende nieuwe kolencentrales (4 GW). De Amercentrale wordt in deze maatregel niet meegenomen vanwege de warmtelevering die zij verzorgt en vanwege het hoge aandeel in biomassa bijstook.
Beschrijving (juridische) uitvoerbaarheid en realisatietermijn
Bij het definitief sluiten van de resterende nieuwe kolencentrales is een wetswijziging op de wet verbod op kolen bij elektriciteitsproductie noodzakelijk. De Staat is afhankelijk van zowel de behandeling in de Tweede en Eerste Kamer en de desbetreffende eigenaren van de kolencentrales of sluiting in het jaar 2020 nog mogelijk is. Op basis van ervaring met sluiting van de Hemwegcentrale is het waarschijnlijk dat sluiting niet eerder dan 2021 gerealiseerd kan worden.
Financiële consequenties
<i>Staat</i>
5.1.2.b en 5.1.2.i
<i>Nationale kosten</i>
Mate van CO₂-reductie
Nationale CO ₂ -reductie
<ul style="list-style-type: none">• Let op: wat het effect is van sluiting van de nieuwe kolencentrales op de emissies in NL en de EU in 2020 is zeer gevoelig voor ontwikkelingen op de elektriciteitsmarkt en daarom met grote onzekerheden omgeven.• Op basis van de KEV 2019 is de uitstoot van de vier resterende kolencentrales in 2020 11-17 Mton. We veronderstellen dat de uitstoot in 2021 ook 11-17 Mton is en we veronderstellen dat de CO₂-uitstoot van de Amercentrale verwaarloosbaar is (hoog aandeel biomassa). Het effect in Q4 in 2020 betreft ¼ van het jaarlijkse effect.• Op basis van de huidige ontwikkelingen op de elektriciteitsmarkt is de inschatting dat tussen de 20-80% van de weggevallen productie wordt opgevangen door het buitenland en 20-80% wordt opgevangen door Nederlandse gas- en kolencentrales). In de huidige marktsituatie is het scenario 80% opvang door Nederlandse gascentrales en 20% opvang door buitenlandse kolencentrales onze indicatieve schatting.• De effecten van deze verschillende bandbreedtes op de geraamde CO₂-reductie zijn in de tabel hieronder weergegeven.

	CO2-reductie nationaal 2020 (Mton)	CO2-reductie nationaal 2021 (Mton)	CO2-reductie EU 2021 (Mton)
Weggevalen productie wordt voor 80% vervangen door Nederlandse gas- en kolencentrales en voor 20% door kolencentrales in het buitenland	1,7-2,6	6,8-10,2	4,6-6,8
Weggevalen productie wordt voor 20% vervangen door Nederlandse gas- en kolencentrales en voor 80% door kolencentrales in het buitenland	2,5-3,8	9,9-15,3	1,1-1,7
Europese CO2-reductie			
Zie hierboven.			
Negatieve maatschappelijke gevolgen			
<p>Bij het sluiten van alle kolencentrales in 2020 moet rekening gehouden worden met negatieve effecten op leveringszekerheid. Op basis van de monitor leveringszekerheid 2019 is de verwachting dat het op korte termijn niet meteen kritiek is voor de leveringszekerheid, maar wel dat het leidt tot meer import. Deze verwachting leunt sterk op de huidige goede marktpositie van de gascentrales in Nederland en op het feit dat er nu nog voldoende vermogen in het buitenland is. Vanaf 2022-2025 is er naar verwachting wel een risico voor leveringszekerheid (2022-2025). Dit vraagt nog om een zorgvuldige aanvullende analyse.</p> <p>Aangezien andere alternatieven voor elektriciteitsproductie duurder zijn, zal dit leiden tot een stijging van de energierekening.</p> <p>Alle kolencentrales dragen via bij- en meestook van biomassa 1,2% punt bij aan de doelstelling van 14% hernieuwbare energie in 2020 en 16% hernieuwbare energie in 2023. Bij sluiting enkel in Q4 kan gemakshalve worden uitgegaan van het mislopen van een bijdrage van 0,3% punt met oog op het 2020-doel. Wanneer de Amercentrale blijft draaien, dan loop je dus wat minder dan 0,3% punt mis.</p>			
Draagvlak			
Relatie met PAS			
Kolencentrales stoten nauwelijks stikstof uit. Het effect hiervan is nihil.			

Tijdelijke volledige kolenvakantie nieuwe centrales middels wetgeving

Beschrijving maatregel
Het tijdelijk uit bedrijf (Q4 2020 en/of 2021 en/of 2022) nemen van alle kolencapaciteit, met uitzondering van de Amercentrale (vanwege warmtelevering aan huishoudens), door middel van wetgeving.
Beschrijving (juridische) uitvoerbaarheid en realisatietermijn
Realistisch is 2021, in het gunstigste geval Q4 2020.
Financiële consequenties
<i>Staat</i>
<ul style="list-style-type: none">Op basis van de KEV 2019 is de inschatting dat alle vier de resterende kolencentrales in 2020 tussen de 5800 en 7600 uren zullen draaien. Dit komt overeen met circa 20.000 GWh. Op basis van de KEV 2019 is de verwachte elektriciteitsgroothandelsprijs basislast in 2020 €43 per MWh. Marktpartijen maken bij niet-draaien geen kosten voor brandstof etc; <p>5.1.2.b en 5.1.2.i</p>
<i>Nationale kosten</i>
Mate van CO₂-reductie
Nationale CO ₂ -reductie
Zie fiche sluiting van alle nieuwe kolencentrales. Biedt geen structurele oplossing.
Europese CO ₂ -reductie
Zie fiche sluiting van alle nieuwe kolencentrales.
Negatieve maatschappelijke gevolgen
Op basis van de monitor leveringszekerheid 2019 is de verwachting dat het op korte termijn niet kritiek is voor de leveringszekerheid, maar wel dat het leidt tot meer import. Deze verwachting leunt sterk op de huidige goede marktpositie van de gascentrales. Op de iets langere termijn is er naar verwachting wel een risico voor leveringszekerheid (2022-2025) als de kolencentrales uit de markt worden gehouden. Het leidt mogelijk stijging tot energierekening.
Alle kolencentrales dragen via bij- en meestook van biomassa 1,2% punt bij aan de doelstelling van 14% hernieuwbare energie in 2020 en 16% hernieuwbare energie in 2023. Bij sluiting enkel in Q4 kan gemakshalve worden uitgegaan van het mislopen van een bijdrage van 0,3% punt met oog op het 2020-doel. Wanneer de Amercentrale blijft draaien, dan loop je dus minder dan 0,3% punt mis met oog op 2020. Wat je misloopt na 2020 is afhankelijk van tot welk jaar de maatregel doorloopt.

Draagvlak
Relatie met PAS
Kolencentrales stoten nauwelijks stikstof uit. Het effect hiervan is nihil.

CONCEPT

Tijdelijke gedeeltelijke kolenvakantie middels wetgeving

Beschrijving maatregel

Het tijdelijk uit bedrijf nemen van kolencapaciteit in het jaar 2020 in Q4 middels wetgeving.

Variant a: verbod/gebod maximale CO₂-uitstoot per 100 MW voor kolencentrales;

Variant b: cap op aantal draaiuren per jaar van een kolencentrale.

5.1.2.b en 5.1.2.i

Beschrijving (juridische) uitvoerbaarheid en realisatietermijn

Uitvoerbaar: ja, snelheid waarmee wetgeving tot stand kan komen is mede afhankelijk van parlement.

Risico's:

- Onzeker of de wetgeving tijdig tot stand komt om in 2020 effect te hebben.
- 5.1.2.b en 5.1.2.i
- Leveringszekerheid: Op basis van de monitor leveringszekerheid 2019 is de verwachting dat het op korte termijn niet meteen kritiek is voor de leveringszekerheid, maar wel dat het leidt tot meer import. Deze verwachting leunt sterk op de huidige goede marktpositie van de gascentrales in Nederland en op het feit dat er nu nog voldoende vermogen in het buitenland is. Op de iets langere termijn (2022-2025) is er wel een risico voor leveringszekerheid zeker wanneer ook omringende landen centrales uitfasen en centrales later alsnog sluiten omdat ze onvoldoende personeel hebben om de centrales laten draaien. Dit vraagt nog om een zorgvuldige aanvullende analyse en brengt ook grote risico's met zich mee voor aanvullende (nadeelcompensatie) claims.
- 5.1.2.b en 5.1.2.i
- Dit is geen structurele oplossing voor CO₂-reductie. Risico op toekomstige procedures indien in 2021 weer meer CO₂ wordt uitgestoten (minder dan de 25% reductie in 2020).

Financiële consequenties

Staat

5.1.2.b en 5.1.2.i

Nationale kosten

Onbekend. De elektriciteitsprijzen kunnen stijgen als gevolg hiervan.

Mate van CO₂-reductie

Nationale CO₂-reductie

- De mate CO₂-reductie is uiteraard afhankelijk van de hoogte van de cap op de draaiuren.
- Wanneer de cap is vastgesteld geldt nog steeds dat het effect op de emissies in NL en de EU in 2020 zeer gevoelig is voor ontwikkelingen op de elektriciteitsmarkt en daarom met grote onzekerheden omgeven.
- Op basis van de KEV 2019 is de inschatting dat alle vier de resterende kolencentrales in 2020 tussen de 5800 en 7600 uren zullen draaien. Dit komt overeen met circa 20.000 GWh. Op basis van de KEV 2019 is de verwachte elektriciteitsgroothandelsprijs basislast in 2020 €43 per MWh.
- Stel we zetten de maximale productie van de nieuwe kolencentrales op circa 50% van de productie in het jaar 2020. De maximale draaiuren zijn dan 10.000 Gwh per jaar. De CO₂ die niet meer wordt uitgestoten door de kolencentrales bedraagt dan circa 5,5-8,5 Mton. Let op: dit staat niet gelijk aan de CO₂-reductie.
- Op basis van de huidige ontwikkelingen op de elektriciteitsmarkt is de inschatting dat tussen de 20-80% van de weggevallen productie wordt opgevangen door het buitenland en 20-80% wordt opgevangen door Nederlandse gascentrales. In de huidige marktsituatie is het scenario 80% opvang door Nederlandse gascentrales en 20% opvang door buitenlandse kolencentrales onze indicatieve schatting. De effecten van deze verschillende bandbreedtes op de geraamde CO₂-reductie zijn in de tabel hieronder weergegeven:

	CO ₂ -reductie nationaal 2020 (Mton)	CO ₂ -reductie nationaal 2021 (Mton)	CO ₂ -reductie EU 2021 (Mton)
Weggevallen productie wordt voor 80% vervangen door Nederlandse gas- en kolencentrales en voor 20% door kolencentrales in het buitenland	1,35-1,3	3,4-5,1	2,3-3,4
Weggevallen productie wordt voor 20% vervangen door Nederlandse gas- en kolencentrales en voor 80% door kolencentrales in het buitenland	1,3-1,9	4,4-7,7	0,6-0,9

- In Q4 van 2020 zal de vraag naar elektriciteit groter zijn en dus ook de prijs hoger. Hier is in de tabel niet voor gecorrigeerd.

Europese CO₂-reductie

De Europese CO₂-reductie hangt af van welke bron van elektriciteit de productie vervangt. Als dit kolenstroom uit Duitsland is, is de weglek meer dan 100%.

Negatieve maatschappelijke gevolgen

Mogelijk stijging energierekening als gevolg.

Alle kolencentrales dragen via bij- en meestook van biomassa 1,2% punt bij aan de doelstelling van 14% hernieuwbare energie in 2020 en 16% hernieuwbare energie in 2023. Bij sluiting enkel in Q4 kan gemakshalve worden uitgegaan van het mislopen van een bijdrage van 0,3% punt met oog op het 2020-doel. Wanneer er bij deze maatregel nog wel iets van kolenstroom wordt geproduceerd, loop je minder dan 0,3% punt mis.

Draagvlak

Het draagvlak voor tijdelijke maatregelen die een stijging van de energierekening als gevolg hebben kunnen in mindere mate rekenen op draagvlak

Relatie met PAS

Kolencentrales stoten nauwelijks stikstof uit. Een tijdelijke kolenvakantie heeft geen structureel effect op de stikstofuitstoot.

CONCEPT

Stimulering bijstook biomassa kolencentrales

Beschrijving maatregel
<p>Deze maatregel zou toe kunnen zien op het extra bij- en meestoken van biomassa bij kolencentrales. Momenteel hebben 4 van de 5 centrales een beschikking voor het bij- en meestoken van biomassa. Verwachting is dat deze vanaf 2019 11%-16%-25%-75% biomassa bij- en meestoken. Het aanvullend stimuleren of verplichten van meer bijstook om meer CO2 reductie te bewerkstelligen zou in aanvulling moeten gebeuren op de huidige beschikkingen en percentages om een CO2-effect te hebben in 2020.</p>
5.1.1.c
Beschrijving (juridische) uitvoerbaarheid en realisatietermijn
5.1.1.c
<p>Politiek risicovol; gelet op herhaalde toezegging dat er geen subsidie meer wordt opengesteld voor bij- en meestook in kolencentrales en in strijd met het huidige Regeerakkoord.</p> <p>Bij het subsidiëren van biomassa is het niet mogelijk om dat voor slechts 1 centrale open te stellen vanwege staatssteun regels. Alle centrales moet dezelfde mogelijkheid worden geboden.</p>
5.1.1.c
Financiële consequenties
<i>Staat</i>
<p>Biomassa bij- en meestook stimuleren is een grote kostenpost. Alle huidig afgegeven beschikkingen tezamen lopen op tot 3,6 miljard. 5.1.1.c</p>
5.1.1.c
5.1.1.c
5.1.2.b
<i>Nationale kosten</i>
Onbekend.
Mate van CO₂-reductie
<i>Nationale CO₂-reductie</i>
<p>4PJ extra elektriciteit uit biomassa is ongeveer 1,1 TWh. Als dit dezelfde hoeveelheid elektriciteit van kolen uit de markt vervangt, scheelt dit 0,8 Mton CO₂-uitstoot Deze CO₂-reductie kan naar verwachting niet in zijn geheel in 2020 of 2021 worden gerealiseerd vanwege de beperkte beschikbaarheid van black pellets. Het is realistischer om te veronderstellen dat de volledige CO₂-reductie pas in 2022 (na ombouw) wordt gerealiseerd. In de praktijk zal dit echter lager zijn omdat niet de verwachting is dat de centrale voor 7000 uur/jaar op volledige capaciteit draait.</p>

<p>Europese CO2-reductie</p> <p>De Europese CO2-reductie is gelijk aan de nationale CO2-reductie.</p>
<p>Negatieve maatschappelijke gevolgen</p> <p>-</p>
<p>Draagvlak</p> <ul style="list-style-type: none"> • Deze maatregel gaat in tegen het Regeerakkoord waar is afgesproken geen nieuwe subsidies voor bij- en meestook te verlenen. • Deze maatregel gaat in tegen het Energieakkoord waar een maximum van 25PJ bij- en meestook is afgesproken. • Het maatschappelijk draagvlak voor biomassa is beperkt.
<p>Relatie met PAS</p> <p>De stikstofuitstoot bij een centrale wordt afgevangen. Hierdoor maakt het niet uit welke brandstof wordt gebruikt voor de productie van elektriciteit voor de stikstofuitstoot.</p>